

ΑΡΓΟΝΑΥΤΗΣ

ΕΤΟΣ 10ο
ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 104

ΜΗΝΙΑΙΟ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΟΡΓΑΝΟ ΤΗΣ ΕΥΞΕΙΝΟΥ ΛΕΣΧΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

ΚΑΛΑΝΤΑΡΣ 1999
(ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ)

Αναμνηστική φωτογραφία από την κοπή της βασιλόπιτας της Ε.Λ.Β.

ΕΥΞΕΙΝΟΣ ΛΕΣΧΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

Οι βασιλόπιτες και το πύρινο μήνυμα του Αγ. Βασιλείου για μια κοινωνία δικαίου

Από την Εύξεινο Λέσχη Βέροιας δόθηκε στη δημοσιότητα η παρακάτω ανακοίνωση:

«Αν παρακολουθήσει κανείς τον τοπικό τύπο θα διαπιστώσει ότι το κόψιμο της πίτας, όπως κάθε χρόνο, συνεχίζεται με αμείωτο ρυθμό. Και η Εύξεινος Λέσχη, παρουσία όλων των τμημάτων της, τιμήσε το πατροπαράδοτο αυτό έθιμο.

Δυστυχώς οι αναρίθμητες αυτές εκδηλώσεις, που αφορούν ένα εξαιρετικά σημαντικό γεγονός, γίνονται, κατά τρόπο τελείως τυπικό και άγονο. Επικεντρώνουμε με την προσοχή μας σε μια στείρα διαδικασία τζόγου και αυ-

τό μας ικανοποιεί. Δεν βιώνουμε το βαθύτερο νόημα της πρωτοχρονιάτικης πίτας ούτε φυσικά προσπαθούμε να αξιοποιήσουμε τις σεβαστές περί κοινωνίας δικαίου αρχές ενός κορυφαίου Ιεράρχη. Απλώς, σε μια ατμόσφαιρα περιχαρακωμένου ενδιαφέροντος ή καλύτερα αγωνίας, διεκδικούμε το φλουρί της τύχης και στη συνέχεια πέφτουμε με τα μούτρα στην χαρτοπαιξία μέχρι πρωίας.

Και όλα αυτά, καθώς λένε, κάτω από τις ευλαγίες του Αγίου Βασιλείου. Χωρίς υπερβολή είμαστε θύματα μιας σκόπιμης πλάνης που υποβαθμίζει γεγονότα με ιδιαίτερο βάρος για την κατάργηση της κοινωνικής αδικίας. Η βασιλόπιτα δεν είναι λαχείο ούτε ξυστό. Έχει τη δική της μεγαλειώδη ιστορία. Χρησιμοποιήθηκε σα-

μέσο, ύστερα από έντονο προβλημασμό του Αγίου, για την απονομή δικαιοσύνης. Κουβαλάει συνεπώς πίσω της ένα διαχρονικό πύρινο μήνυμα περί κοινωνίας δικαίου που θα έπρεπε να μεταλαμπαδεύετε από γενιά σε γενιά μέχρις ότου περάσει, από τη σφαίρα του ιδεατού, στο χώρο της πρακτικής εφαρμογής.

Ένα μήνυμα του οποίου η ουσιαστική αξιοποίηση δεν φαίνεται στον ορίζοντα, παρά τους αγώνες και τις αδιάκοπες ανθρωποθυσίες. Και αυτό γιατί δεν συμφέρει σε κάποια σκοτεινά κυκλώματα. Ετσι ξεδοντιάζουν, με κάθε τρόπο, το νόημα της κάθε βασιλόπιτας για να εδραιώσουν τον σκοταδισμό και την εκμετάλλευσή.

Η παραποίηση της αλήθειας έχει πολύ μεγαλύτερες διαστάσεις. Εκτείνεται και αγκαλιάζει ζωτικούς τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας. Όταν χάνουν τον έλεγχο καταφεύγουν σε διάφορες μορφές βίας. Και πάντοτε βρίσκουν τους απληροφόρητους φτωχούς κράτες που δυσκολεύουν τα σκοτεινά τους σχέδια. Δυστυχώς οι «προεστοί» του τόπου μας δεν στάθηκαν στο ύψος των περιστάσεων. Αντί να δώσουν την οδυνηρή μάχη της σωστής ενημέρωσης για μια κοινωνία δικαίου, διάλεξαν τον εύκολο δρόμο της σιγουρίας και του συμβιβασμού. Δεν είναι λίγα αυτοί που κολύπησαν, κατά καιρούς, μέσα σε κάθε είδους νερά με αποτέλεσμα να περισσέψει η βία, η δυστυχία και η αδικία.

Τιμή και δόξα σε όλους τους αγωνιστές, ιερωμένους και μη, που θυσιάστηκαν για ένα καλύτερο αύριο. Τιμή και δόξα στον Ιεράρχη Βασίλειο ο οποίος ζούσε τρώγοντας ψωμί και χάρτα για να μη προκαλέσει το φτωχό του παίξιμο.

Η Εύξεινος Λέσχη πιστή στις καταστατικές της υποχρεώσεις και θέλοντας να διαφυλάξει το βαθύτερο νόημα των παραδόσεων του ευρύτερου Πόντου, είτε αυτές αφορούν την περιοχή της εκκλησίας είτε οποιονδήποτε άλλο τομέα, εύχεται στο μέλλον ν' ακουστεί από κάθε μετερίζι το μήνυμά για μια κοινωνία δικαίου, όπως την ήθελε και ο Άγιος Βασίλειος.

Για το Διοικητικό Συμβούλιο
Ο Πρόεδρος
Γιάννης Μιχαηλίδης
Ο Γ. Γραμματέας
Μιχάλης Γερασμίδης

Η φωνή της ιστορίας

Αλήθεια ποιός μας είπε πως τούτη η τεράστια λίμνη ανάμεσα στην Ευρώπη και στην Ασία, την Ρωσία και το Βυζάντιο, που την ονομάζουν ακόμη και Μαύρη Θάλασσα, ήταν ο Αξε(ι)νος Πόντος - φιλόξενος - για τις πολλές του τρικυμίες;

Για τον Ελληνισμό στάθηκε πάντα Εύξεινος. Από την Αθήνα της Αττικής ως την Αθήνα του Πόντου, στα βόρεια παράλια της Μικράς Ασίας, κι ολόγυρα σ' ολόκληρο το στεφάνι του Ευξείνου, κι ως τα βάθη της βορεινής Μικρασίας, χίλιες φωνές Ελληνικές αντιστορούν τα ελληνικά κατορθώματα, μύριες μνήμες μας συγκινούν.

Νέο Διοικητικό Συμβούλιο στην Ε.Λ.Β

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΞΙΩΜΑΤΩΝ ΎΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ ΤΗΣ 24ης ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1999

1. Πρόεδρος: Μιχαηλίδης Ιωάννης
2. Α' Αντιπρόεδρος: Σοφριανίδης Σάββας
3. Β' Αντιπρόεδρος: Ορφανίδης Αριστοτέλης
4. Γενικός Γραμματέας: Γερασμίδης Μιχάλης
5. Ειδικός Γραμματέας: Ψηφάκη Λίτσα
6. Ταμίας: Ορφανίδης Σταύρος
7. Βοηθός Ταμίας: Τσανασιδου Ευδοξία
8. Δημόσιες σχέσεις: Σισμανίδης Μελέτιος
9. Εφορος κινητ. & ακίν. περιουσι.: Ζευγαρόπουλος Νάζαρος

ΓΙΑ ΤΟ ΤΜΗΜΑ ΝΕΩΝ ΤΗΣ ΕΥΞΕΙΝΟΥ ΛΕΣΧΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

Πρόεδρος: Ορφανίδης Αριστοτέλης
Α' Αντιπρόεδρος: Τσανασιδης Ανδρέας
Β' Αντιπρόεδρος: Τσουβελεκίδου Μαρία (Δημόσιες σχέσεις)
Γεν. Γραμματέας: Φυτιάδου Κική (τήρηση αρχείου)

Ταμίας: Καλάτης Αντώνης
Υπεύθυνος τύπου & προβολής: Ψηφάκη Λίτσα
Υπεύθυνος οικονομικών: Σερρασιδου Λένα - ΤζΩλη Χρυσάνθη (ιστινέρ - μπιτρίο μελών)
Υπεύθυνος χορευτικού - χορωδίας - στολών: Σερρασιδου Λένα - Παϊδου Καλλιόπη
Υπεύθυνος εκπομπής: Τσουβελεκίδου Μ. - ΤζΩλη Χ. - Φυτιάδου Κ.
Υπεύθυνος αμοιβοσίας: Τσανασιδου Εύη - Ψηφάκη Λίτσα
Υπεύθυνος παραδόσεων: Κατήγουρακίδης Γεώργιος

Κι ανάμεσα τους ξεχωρίζει το ασκητικό τραγούδι που φέρνει ο ίρις ποταμός από την Νεασκασάριαν του Πόντου, φέρνει ως το καράβι μας που διασκήζει τα γαλανά του Ευξείνου κύματα από τα βορεινά της Μικρασίας τα αγιασμένα χώματα, τις ευχές του Μεγάλου Βασιλείου απρόσκλητο στο κτήμα του Πόντου.

Ενώ ο Άγιος ποιητής και φίλος του, ευφραίνεται πνευματικά μαζί του, είναι ο Θεολόγος Γρηγόριος που μας συνοδεύει με το βαθύ και πρόο βλάνμα του.

Περιοδικό «Προς τη Νίκη»

ΕΥΞΕΙΝΟΣ ΛΕΣΧΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

Επέκταση της μέριμνας για τα παιδιά με ειδικές ανάγκες

Όπως έχουμε γράψει και άλλοτε το Ειδικό Σχολείο Βέροιας λειτουργεί κατά τρόπο υποδειγματικό. Όσοι ειδικεύονται και διαλέγουν αυτό το μετερίζι ασκούν πραγματικά ένα πολύ υπεύθυνο και κοπιώδες λειτουργήμα.

Αλλά η τόσο πολύτιμη και πολύπλευρη αυτή στήριξη που προσφέρεται στους μθητές δεν αρκεί γιατί έχει μικρή διάρκεια. Φεύγοντας τα παιδάκια αυτά από το Σχολείο κλείνονται πολλές ώρες μέσα στο σπίτι τους όπου δημιουργούνται λογής - λογής προβλήματα. Δεν υποτιμούμε τον παράγοντα «οικογένεια» και μάλιστα όταν ενημερώνεται γύρω από τον τρόπο αντιμετώπισης των παιδιών με ειδικές ανάγκες.

Μια τέτοια σωστή ενημέρωση, μαζί με την απέραντη αγάπη και τη διαίσθηση της μάνας, κάνουν θαύματα. Όμως στη ζωή είτε το θέλουμε είτε όχι υπάρχουν και άλλοι είδους υποχρεώσεις ή ανθρωπίνες αδυναμίες.

Τόσο οι μητέρες και πολύ περισσότερο τα παιδάκια αυτά νιώθουν έντονα την επιθυμία να επικοινωνήσουν με το ευρύτερο κοινωνικό τους περιβάλλον κάτι που δεν είναι εύκολο να γίνει για πολλούς λόγους. Ετσι, ολόκληρη η οικογένεια ζει μια καθημερινή Οδύσσεια. Η πολιτεία μπορεί και πρέπει να κάνει κάτι ακόμη προς την κατεύθυνση αυτή. Για παράδειγμα ένα εντευκτήριο, ανοιχτό στην κοινωνία, όπου γονείς και παιδιά με ειδικές ανάγκες θα βρουν τη ζεστασιά, την κατανόηση που τόσο αναζητούν. Ο τρόπος λειτουργίας του και ενδεχομένως οι άλλοι στόχοι που θα επιδιώξει είναι έργο ειδικών επιστημόνων.

Εμείς απλώς κάνουμε μια πρόταση, έξω από τα χωράφια μας, γιατί τα τελευταία χρόνια πήραμε μέρος σε εκδηλώσεις του Ειδικού Σχολείου όπου ζήσαμε και ακούσαμε, με πόνο ψυχής, όλα αυτά τα φοβερά προβλήματα.

Ελπίζουμε να ακουστεί η φωνή μας και να δημιουργηθεί άλλη μια ζεστή γωνιά για τα παιδιά με ειδικές ανάγκες αλλά και τα μέλη των οικογενειών τους. Μια γωνιά που θ' απαλύνει, όσο γίνεται, τον πόνο τους.

Τονίζουμε και πάλι ότι το εντευκτήριο αυτό, αν γίνει, θα πρέπει, για ευνόητους λόγους, να είναι ανοιχτό στην κοινωνία.

Με εξαιρετική τιμή
Για το Διοικητικό Συμβούλιο
Ο Πρόεδρος
Ιωάννης Μιχαηλίδης
Ο Γεν. Γραμματέας
Μιχάλης Γερασμίδης

ΓΡΑΦΤΕΙΤΕ ΣΥΝΔΑΡΟΜΗΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΜΑΣ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

ΑΝΕΚΔΟΤΑ

1. Μερ πας

Ο Σιός ο Παύλον, ασ' σή Μουσκενέντων εγάπανεν πολλά το ρακίν.

Εναν ημεράν, αφ' κά' ς σ' Αμπρικάνων έπεν κι' εμέτσεν'ς σή Χαλαιτζή το τικέν απέσ' με τον Ζουρνατζήν τον Στάθιον.

Οντας εξέβαν τα πάγκε να ευρίκ' νε τη Σιτίκας τον Μουχαήλ, σίτ εδεβίαν ασ'σήν εκκλησίαν κεσ' Σαββατόβραδον έτον, εξαν να κρούγ'νε τα καμπάνας για εσπερινόν.

- Ας πάμε' ς σην εκκλησίαν φτάμε τον εσπερινόν, είπεν ο Παύλιον, κ' ύστερα πάμε' ς σήν εκκλησίαν. Ο Παύλον π' έξερεν να ψάλ', εστάθεν ασ' σα δεξιά κι' ο Στάθιον ασ' σα ζερβά.

Ο ζαβαλής ο Στάθιον ήχους κι ήξερεν. Αμον τ' έρχουτον ριάστα έψαλλεν.

Ο Παύλον ετέρεσεν ο Στάθιον'ς σον ήχον απάν' κι πάει.

- Ε! Μερ' κες πας; έκουξεν ατον.

Ο Στάθιον, έρθεν'ς σον νουν ατ' τη Χαλαιτζή ο πάγκον και το ρακίν.

- Ε, σή Χαλαιτζή κεσ' πάγω! είπεν.

2. Τα ελληνικά...

Διευθυντής όνταν έτον'ς σο Σταυρίν ο Αλέξανδρον ο Σουμελίδης, 'ς σά εξετάσειε τη σκολή επιθεωρητής έτον ο Μιχάλης ο Καλτσιδής, τη Σπύρο τη Σταυρέτε τ' ουστάπαση ο γιούν, εκείνο τον χρόνον.

Ερωτά ίναν μαθητήν' ς σα ελληνικά, τι θα πη «πανοπλία».

- Πλοίον με πανιά, εδώκεν απάντησιν το παιδίν

Ερωτά ίναν άλλον, τι θα πη «ενοχλεί».

- Ενοχλεί, κύριε, θα πη «τοχλίν»!...

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Τ'αρνόπο μ' εβοτάνιζεν κι εγώ ν'επερίνα.

Τα κόκκινα τα μάγλοπα ας εκλί-

σκου μ' κι εφίλνα.

Τραγώδεσα, τραγώδεσα κι εκόπεν η λαλία μ'.

Παρακαλώ σε πάλικαρ' για πεέναν τραγωδίαν.

Τα στράτας τ' επορπάτεσα όλα τσαμουρωμένα.

Τα κόριτσα τ' αγάπεσα όλα σουμαδεμένα.

Κορτσόπον όντες παραχεύς, κάθκα απές σο νάμον,

τοι παρχαρέτας δέβασον, εμέν κάθκα κι ανάμον.

Χάχοντα ε' εις τα μάραντα σ' αρ' έεις τα τουτουγιάδας,

αρ' ε' εις τα κρύα τα νερά σ' π' εβγαίν' νε ας σα παρχάεα σ'.

Σ σα ραχία, ραχία λάσκουμαι και 'ς σα παρχάρια μένω,

κι ας σα παρχαροκέφαλα σύρίζω και διαβαίνω.

Ας σον παρχάρ 'ς σή Χάνοναν, είναι ολέν στρατόπα,

εκέι βρίσκουνται πρόατα, κωδωνομένα αρνόπα.

ΛΕΞΙΟΛΟΓΙΟ

Σαγίτα = τόξο
σαγλάμς = δυνατός
σαεύω = υπολογίζω
σαλαχανάς = αλήτης
σάμον = μόλις
σαραεύω = περικυκλώνω
σασεύω = απορώ
σαφλέας = σαλιάρης
σαχάν = πιάτο
σέβω = τιμώ
σειρ = θέα
σερίτ = ταινία
σέρτ = σκληρό
σιρινεύω = υποφέρω
σιλεύω = σφουγγαρίζω

ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ

1. Αδακά κοιλοπονά κι εκεί πέραν πάει γεννά (πυροβόλο όπλο)
2. Εναν εν και'ς όλα εμπαιν (όνομα)
3. Κοντός, κοντός, καλόερος τα σίδερα ζωμένος (βαρέλι)

4. Εγώ πάω κι από πάει και πάντα εμπροστά μ' πάει (σκιά)

5. Ποιός εν ο γέρος με τα δώδεκα παιδία; (ο χρόνος).

6. Τη θείας μ' το κουλόπον γομάτο κονιδας, ντό να έν; (το σύκο)

ΤΑ ΠΟΝΤΙΑΚΑ ΔΙΣΤΙΧΑ

Το δίστιχο είναι στιχουργική μορφή σταθερή και όπως λέει και το όνομά του αποτελείται από δύο στίχους.

Είναι είδος αρκετά δύσκολο, γιατί ο ποιητής πρέπει να κλείσει μέσα σε δύο στίχους όλο το βέθος μιας έννοιας που θέλει να εκφράσει, κατά τρόπο επιγραμματικό.

Ο στιχοπλόκος είναι συνήθως ένα άτομο από το ανώνυμο πλήθος με ευαίσθητη ψυχή που δημιουργεί το δίστιχο στην πρώτη του μορφή. Κατόπιν το παίρνει ο λαός, το προσαρμόζει στις ιδιαίτερες τοπικές του συνθήκες, στα δικά του γούστα, προσθέτοντας, αφαιρώντας ή αλλάζοντας ορισμένες λέξεις ή φράσεις.

Το στιχουργικό αυτό είδος το καλλιέργησε ο ποντιακός λαός κυρίως στα ερωτικά του τραγούδια, που εκφράζουν τους καύμους και τις λαχτάρες του ή διατυπώνουν τους καρπούς της σκέψης και της πείρας του.

Τα ποντιακά δίστιχα, που όλα τραγουδιούνται ακόμη και σήμερα με τη συνοδεία της αθάνατης ποντιακής λύρας στα γλέντια, στους γάμους, στις γιορτές και στα πανηγύρια, έχουν μία ξεχωρη δροσιά και χάρη.

Το πυκνό τους περιεχόμενο, το απέριπτο και λιτό ύφος τους, η τέλεια ομοιοκαταληξία τους και η μουσική τους εκτέλεση τα καθιστούν πραγματικά αριστουργήματα στο είδος τους.

Τα αριστοτεχνικά ποντιακά δίστιχα μαζί με τους εξαίρετους ποντιακούς χορούς θα είναι ίσως τα μόνα από την πλούσια προγονική ποντιακή μας κληρονομιά που θα επιβιώσουν στους αιώνες.

Ποντιακοί οικισμοί: ΤΟ ΠΕΡΙΒΛΕΠΤΟΝ ΔΡΑΜΑΣ

Του Ανδρέα Ελ. Ταταρίδη

Ο γράφων κι υπογράφων το παρόν άρθρο εγεννήθη στην Αθήνα από γονείς ποντίους. Κι έζησε την κάπως σκληρή ζωή των προσφύγων.

Παρά ταύτα όμως αναγνωρίζει πως αυτή η ζωή (όσο σκληρή κι αν ήταν) ΔΕΝ συγκρίνεται με την ζωή των πρώτων οικιστών των ποντιακών οικισμών στην Μακεδονία μας! Εκεί οι άνθρωποι έζησαν υπό τραγικές συνθήκες! Κι όμως όχι μόνο επέζησαν, όχι μόνο έκαναν οικογένειες, αλλά και μετεμόρφωσαν τους κόπους των στο καλύτερο. Και τούτο διότι τους διέκρινε (και τους διακρίνει πάντα) το πνεύμα της εργατικότητας και της αναδημιουργίας.

Στο σημείο αυτό να θυμίσω κάτι που έγραψε ο άγνωστός μου Δημ. καλλίας στα «Σπαρτιάτικα Νέα» για τους Πόντιους της «ΝΕΑΣ ΛΕΙΒΕΡΑΣ» της Λακωνίας: «... Η ευγνωμοσύνη μου είναι για τους αδελφούς μας τους ποντίους της Νέας Λειβεράς, που έκαναν τον τόπο μας δεύτερη πατρίδα τους... Στον τόπο μας έκαναν θαύματα... άνοιξαν δρόμους, μαγαζιά, εργαστήρια, σκόρπισαν από γύρω δουλειές, αμίλητοι, σοβαροί, πάντοτε καλοπροαίρετοι... μαζεύτηκαν πάλι σε μία οικογένεια και τραβούν το νέο δρόμο της ζωής τους, με πίστη και καρτερικότητα...».

Ναί, αυτοί ήσαν οι Πόντιοι, που ξεριζωμένοι από τις πατρογονικές τους εστίες, ριζώσαν, εδώ, στην μεγάλη τους πατρίδα Ελλάδα και μεγαλούργησαν, παρά τις αφάνταστες δυσκολίες, που συνάντησαν τους πρώτους χρόνους της εγκαταστάσεώς τους, όπου η πολιτεία τους εμπιστεύθηκε τη γη της!

Αυτή η γη τώρα, οι γόνιοι των πρώτων οικιστών των ποντιακών οικισμών, έρχονται να μας γνωρίσουν με βιβλία τους.

- Ετσι, απ' ό,τι ξέρω, έχουν εκδοθεί και κυκλοφορεί τα εξής βιβλία:
- α) Ευαγγέλου Ηλιάδη: «Νέος Καύκασος», Φλωρίνης
 - β) Γιάννη Μελετιδή: «Προμηθέας» Βέροιας
 - γ) Γεωργίου Ανδρεάδη: «Καλαμαριά» Θεσ/νίκης
 - δ) Παύλου Χαϊρόπουλου: «Ανοιξία» Θεσ/νίκης
 - ε) Γιάννη Κασκαμανίδη: «Τριπόταμος» Φλωρίνης
 - στ) Παύλου Τσακιρίδη: «Βυρώνεια» Σερρών
 - ζ) Στάθη Πελαγίδη: «Οινόη» Καστοριάς
 - η) Παύλου Τσαμαντουρίδη: «Γ. Γυναικόκαστρο (= «Αξέχαστες μνήμες»)

Κιλκίς
θ)... «Πατρίδα» Βεροίας
Και να, τώρα, και το βιβλίο του κ. Τάσου Κυριακίδη «Το Περιβλεπτον Δράμας», ιδιαίτερη του πατρίδα, γνήσια ποντιακός οικισμός.

Ο κ. Τάσος Κυριακίδης, που μαζί με τον αδελφό του Δημήτριο διατηρούν στη Θεσσαλονίκη τον μοναδικό εκδοτικό οίκο, όπου (εκτός των άλλων, βεβαίως) εκδίδονται ή επανεκδίδονται βιβλία ποντιακού ενδιαφέροντος και αξίας.

Θα σταθώ σε ένα σημείο: όλα τα παραπάνω βιβλία ομιλούν με χαρά και πόνο ψυχής για τους ποντιακούς αυτούς οικισμούς. Το ίδιο φυσικά κάνει και ο κ. Τάσος Κυριακίδης. Κι αυτό το δέχεται ο αναγνώστης, διότι μαθαίνει τους αγώνες και τις αγωνίες των Ποντίων να αναδείξουν τον μικρό τους τόπο, που τους έλαχε να κατοικήσουν. Να μαθαίνει ακόμη και τις βαρστανιστικές ημέρες που πέρασαν από τους βούλγαρους κατακτητές κατά την κατοχή. Και πολλά άλλα ενδιαφέρονται πράγματα.

Όπως κι αν έχει το πράγμα, το βέβαιο είναι ότι τέτοια βιβλία συντηρούν τη μνήμη, διότι σ' αυτούς τους μικρούς οικισμούς, που οπωσδήποτε ακόμη δεν πέρασε το ισοπεδωτικό νέο πνεύμα ζωής, διατηρούνται και συντηρούνται τα ποντιακά θέσμια.

Οπότε, εμείς είμαστε, κατά κάποιο τρόπο, ευγνώμονες σ' όλους αυτούς που αναστηλώνουν (=συγγραφικώς) τους γενέθλιους τόπους τους!

Και τέτοια βιβλία καλό είναι να τα αποκτούμε όλοι οι Πόντιοι και να τα μελετούμε για να διαπιστώνουμε την αξιούση των συμπατριωτών μας στο καλό και την δημιουργία!

ΑΡΓΟΝΑΥΤΗΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΤΗΣ ΕΥΞΕΙΝΟΥ ΛΕΣΧΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ

ΕΥΞΕΙΝΟΣ ΛΕΣΧΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

Γωνία 16ης Οκτωβρίου - Διός

Τηλ. (0331) 28.356 - Βέροια - ΤΚ 59100

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΜΕΛΕΤΙΔΗΣ

Οικονομολόγος - Συγγραφέας

Θουκυδίδη 2 - Τηλ. (0331) 25.282

Βέροια (ΤΚ 59100)

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ

ΕΥΞΕΙΝΟΣ ΛΕΣΧΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

Γωνία 16ης Οκτωβρίου - Διός

Τηλ. (0331) 28.356 - Βέροια - ΤΚ 59100

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ

1.000 δρχ.

ΦΩΤΟΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ

ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

ΑΦΟΙ ΠΑΤΣΙΚΑ Ε.Ε.

ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ 10 - ΤΗΛ. (0331) 66.913 - 61.160

FAX (0331) 66.979

«Μάνα» μία επίγεια θεότητα

Γράφει ο
Μιχάλης Γερασιμίδης
συντ/χος δάσκαλος

Πριν από σαράντα χρόνια τοποθετήθηκα σαν δάσκαλος στην Αγία Κυριακή της Κοζάνης. Ενα μικρό χωριό στημένο πάνω στα Πιέρια. Τα σπίτια του τότε ήταν χτισμένα με κύριο υλικό το εύφλεκτο ξύλο της πεύκης. Μία μέρα ένα τέτοιο σπίτι πήρε φωτιά. Από τους πυκνούς μαύρους καπνούς και τις τεράστιες φλόγες τίποτε δεν φαινότανε. Μέσα στο σπίτι, λόγω του πανικού, ξεχάστηκε ένα μωράκι της αγκαλιάς. Οι κάτοικοι τρέξαν σε βοήθεια μα ήταν πλέον πολύ αργά. Ελπίζω σωτηρίας δεν υπήρχε και κανείς δεν είχε την τόλμη να κάνει το άλμα προς το θάνατο. Η μάνα έλειπε σε δουλειά. Όταν ήρθε και έμαθε όρμησε ασυγκράτητη μέσα στις φλόγες και κήκε μαζί με το παιδί της. Τέτοια παραδείγματα αυτοθυσίας χιλιάδες σε κάθε

γωνιά της γης.

Αυτή τη μάνα, τη μάνα της κάθε Αγίας Κυριακής τόλμησε να παρουσιάσει (7-2-99) το Λύκειο Ελληνίδων και η Εύξεινος Λέσχη Βέροιας. Η τόλμη τους αυτή μου θύμισε την τόλμη της μάνας της Αγίας Κυριακής. Οι ομιλήτριες Ρούλα Μουρατίδου και Αλκμήνη Μπεμπέτσου έκαναν ένα άλμα προς το απρόσιτο, το απροσπέλαστο και όμως έδωσαν με καταπληκτική επιτυχία το μεγαλείο της επίγεια θεότητας, το μεγαλείο της μάνας.

Τα κείμενα ήταν άριστα δομημένα, ο λόγος δυνατός, συναρπαστικός, γλυκός, έμοιαζε με ουράνια αγγελική μελωδία καθώς αγκάλιαζε τη θεϊκή της μορφή. Την τραγούδησαν όμως οι ποιητές, την ζωντάνεψαν όπως οι ζωγράφοι. Και της άξιζε γιατί η μάνα είναι ένα ατίμητο θείο δώρο σταλμένο απ' τον ουρανό. Ακούραστος εργάτης του σπιτιού, που κόβεται στα δύο και πάλι ενώνεται. Ποιός δεν θυμάται

την υπομονή, το κουράγιο, τις υπεράνθρωπες προσπάθειες, την ασπέρευτη αγάπη και τη μεγάλη της καρδιά; Ποιός ξεχνά με πόση καλοσύνη και στοργή αγκαλιάζει, φροντίζει, μεγαλώνει και συγχωρεί το σπλάχνο της; Ποιός λησμονεί πόσο καμαρώνει το άξιο παιδί της, πόσο πονά για το άρρωστο, πόσο λαχταρά για το ξενητεμένο και πόσο σπαράζει για το αδικοχαμένο πλάσμα της;

Θερμά συγχαρητήρια στη Ρούλα Μουρατίδου, την Αλκμήνη Μπεμπέτσου αλλά και στην σοπράνο Ελένη Αναγνώστου. Με την επιτυχία τους αυτή είναι σαν να κατέκτησαν την πιο ψηλή, την πιο απρόσιτη κορυφή του κόσμου. Λίγες φορές στη ζωή μου ένοιωσα μία τέτοια πρωτόγνωρη συγκίνηση και ήταν τόσο ξαφνική.

Από τη μέρα εκείνη έστησα πιο ψηλά τον ανδριάντα που είχα μέσα μου, τον ανδριάντα της μάνας και τις ευχαριστώ πολύ.

Η παιδεία στον Πόντο

Της **Τρούλας Καμπουρίδου**
 φιλόλογου - Επιτίμου
 Λειτουργού
 Γενικού Γραμματέως του
 ΟΕΓ Καβάλας

Το Πόντο σπουδαία Εκπαιδευτήρια
 Ο Πόντος είχε μεγάλη παράδοση στην σοφία τους άνδρες, όπως τον 4ο π.Χ. αι. στην Σινώπη ο φιλόσοφος Διογένης, τον 1ο π.Χ. αι. στην Αρσάσια ο γεωγράφος Στράβων, κ.λπ.

Κατά τη Βυζαντινή περίοδο (476-1453) η Τραπεζούντα ήταν εστία Γραμμάτων, κυρίως τον 11ο και 12ο αι. καθώς και στα χρόνια των Μανικιών (1204-1461).

Κατά την ίδια περίοδο, παράλληλα με τη σχολική Παιδεία αναπτύχθηκε και η Δημοτική Ποίηση.

Κατά τους πρώτους χρόνους μετά την άλωση η καλλιέργεια των Γραμμάτων γινόταν στα Μοναστήρια, όπως στην «Παναγία Σουμελά», τον «Άγιο Ιωάννη Βαζελώνος», τον «Άγιο Γεώργιο Περιστερώνων», κ.λπ., καθώς και στις Εκκλησίες ή στο σπίτι του παπά.

Η εκπαίδευση σ' όλο τον Πόντο ήταν Κοινοτική. Οι γονείς πλήρωναν τα διδάκτρα των παιδιών τους και οι σχολαίεσ συντηρούνταν επίσης από τους δισκούς των Εκκλησιών και τις προαιρετικές προσφορές των οικογενειών.

Με τα χρήματα αυτά πληρώνονταν οι μισθοί των δασκάλων και τα διδάκτρα των πτωχών μαθητών.

Σε όλες τις πόλεις και τα χωριά του Πόντου υπήρχαν σχολαίεσ. Στην Τραπεζούντα δέσποζε και δεσπόζει το Εξακουστό Φροντιστήριο, που θεωρούνταν ο πνευματικός φάρος της Ανατολής.

Υπήρχαν και Ξένες Σχολές, όπως Γαλλικές Σχολές Αρρένων και Θηλέων και το Εξακουστό Αμερικανικό Κολλέγιο στη Μερτζιφούντα.

Μοναδικό κέντρο Παιδείας ήδη από τον 17ο αι. ήταν το περίφημο Φροντιστήριο Τραπεζούντας, που ίδρυσε ο άριστος λόγιος Σεβαστός Χιμνιής από 1862 και στεγάστηκε στην αρχή στο Μετόχι της Μονής «Παναγίας Σουμελά», αργότερα στην ενορία του Αγίου Γεωργίου στο σπίτι του Ηλία Κανδήλογλου, (που διδάζε και ο ίδιος στο Φροντιστήριο από το 1778-1784) και από τις αρχές του 19ου αι. στην ενορία του Αγίου Γρηγορίου απέναντι από τη Μητρόπολη σε Μετόχι της Μονής Περιστερώνων.

Τέλος απόκτησε δικό του οίκημα, που κτίστηκε από το 1900-1902 σύμφωνα με το λαμπρό σχέδιο του Τραπεζούντιου αρχιτέκτονα Αλέξανδρου Κακούλη, με όλους τους κανόνες της υγιεινής, και παιδαγωγικής, δηλαδή με κατάλληλο φωτισμό, πλήρη αερισμό και θέρμανση

με ενταχισμένο καλοριφέρ - φαίνεται και σήμερα - όπως αναφέρει στο βιβλίο του «Περιήγησις εις τον Πόντον» ο Κων/νος Παπαμιχαλόπουλος, που επισκεφθηκε την Τραπεζούντα το 1903.

Το κτίριο του Φροντιστηρίου, που έχει σχήμα Π (πι) είναι τετραόροφο, βρίσκεται κοντά στη θάλασσα, έχει 36 αίθουσες διδασκαλίας στους 3 ορόφους και στο ισόγειο κλειστό γυμναστήριο.

Κτίστηκε από πέτρα και άσπρο μάρμαρο και δαπανήθηκαν 12.000 χρυσές λίρες Τουρκίας και 1.000 λίρες για τον εξοπλισμό του. Τα χρήματα αυτά συγκεντρώθηκαν από όλους τους εύπορους Τραπεζούντιους, καθώς και από ομογενείς συμπατριώτες της Ρωσίας και του Καυκάσου.

Στο φροντιστήριο Τραπεζούντας λειτουργούσαν: α) 4τάξιο Κεντρικό Δημοτικό Σχολείο, β) 3τάξιο Σχολαρχείο και γ) 4τάξιο Γυμνάσιο.

Στην αυλή από την πλευρά της θάλασσας ήταν το υπαίθριο Γυμναστήριο, όπου υπήρχαν διάφορα όργανα γυμναστικής και από την άλλη πλευρά γινόταν το διάλειμμα και υπήρχε η μικρή Εκκλησία των Αγίων Πάντων, που λειτουργούσε μια φορά το χρόνο την πρώτη Κυριακή μετά την Πεντηκοστή και κατόπιν γινόταν η απονομή των πτυχίων στους τελειόφοιτους. Σήμερα στη θέση της Εκκλησίας αυτής υπάρχει η προτομή του Ατατούρκ.

Στο κτίριο αυτό ως το 1984 λειτουργούσαν 3 Πανεπιστημιακές Σχολές - μετά έγινε η Πανεπιστημιούπολη ανατολικά, έξω από την Τραπεζούντα - οπότε από το 1984 ως σήμερα λειτουργεί ως Κολλέγιο αγγλικής και γερμανικής γλώσσας.

Στο κτίριο αυτό, που ήταν το μεγαλύτερο και ωραιότερο κτίσμα της Ανατολής μορφώθηκαν πολλοί λόγιοι, κληρικοί και λαϊκοί, που με τη σοφία τους βοήθησαν στην αναγέννηση του Γένους στον Πόντο.

Από το 1682, που πρωτοιδρύθηκε το Φροντιστήριο ως το 1922, που έγινε η ανταλλαγή, σχεδόν 240 χρόνια λειτουργούσε και συνέβαλλε στη διατήρηση και εξάπλωση της Παιδείας.

Στην Τραπεζούντα υπήρχαν ακόμη 3 Δημοτικά Σχολεία Αρρένων, Κεντρικό Παρθενονγωγείο και 2 Δημοτικά Σχολεία Θηλέων.

Στη Μερτζιφούντα υπήρχε το Αμερικανικό Κολλέγιο, που ιδρύθηκε το 1886 και λειτουργούσε ως το 1922. Ήταν σχεδόν Διεθνή Σχολή, όπου φοιτούσαν Έλληνες, Τούρκοι, Αρμένιοι, Ρώσοι, Γάλλοι, Πολωνοί, Ρουμάνοι, Αλβανοί. Οι περισσότεροι όμως ήταν Έλληνες και Αρμένιοι. Μάλιστα οι Έλληνες μαθητές και καθηγητές, που ήταν Πόντιοι, ίδρυσαν Σύλλογο Φιλομουσικοαθλητικό με

τον τίτλο «Ο Πόντος» και πρωτοστατούσαν παντού με την ορχήστρα τους.

Οι καθηγητές του Κολλεγίου ήταν Έλληνες, Αρμένιοι και Αμερικανοί. Το Απολυτήριο του Κολλεγίου ήταν πολύ δύσκολο, γι' αυτό και οι απόφοιτοι του ήταν δεκτοί σε όλα τα Πανεπιστήμια.

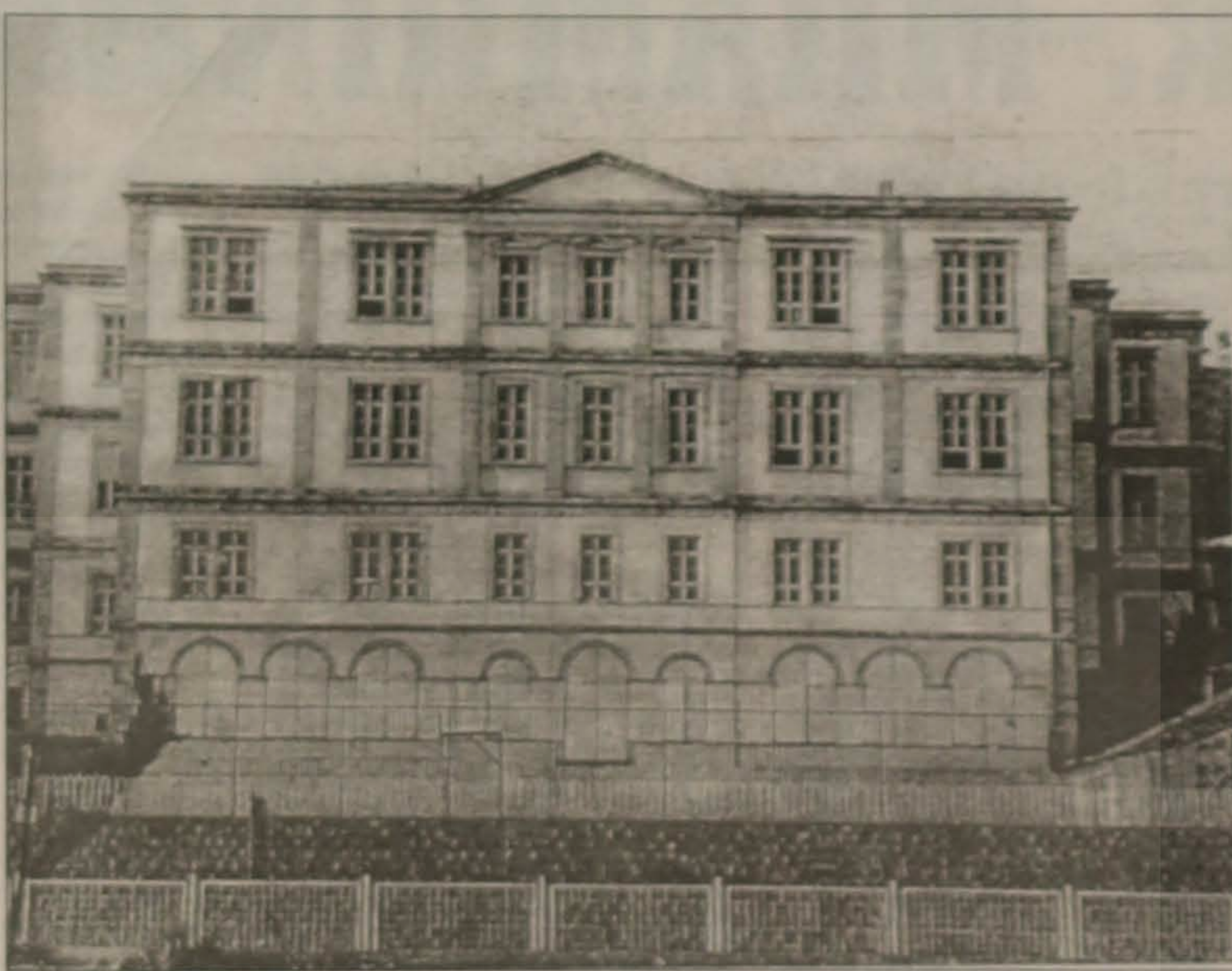
Το Κολλέγιο ήταν μεγάλο τριόροφο κτίριο, που κτίστηκε το 1886 - κάηκε ο ένας ορόφος - υπάρχει και δεύτερο κτίριο, κτίσμα του 1919, όπου βρίσκεται ο Πύργος με το Ρολόι, που ήταν τα σύμβολο του Κολλεγίου, το οποίο ονομάστηκε «Ανατόλια», από τον ήλιο που ανατέλλει πίσω από το βουνό AKDAG (= Άσπρο βουνό), οπότε φεύγει το σκοτάδι, η νύχτα και έρχεται το φως το πνευματικό.

Το κτίριο του Κολλεγίου ως το 1987 ήταν στρατώνες. Μετά το πήρε ο Δήμος Μερτζιφούντας, που ήδη το αναπαλαιώνει. Ένα κτίριο έχει αναπαλαιωθεί και λειτουργεί ως Παν μιο με την επωνυμία 19 Μαΐου (ημερομηνία γενόκτονιάς για τους Ποντίους και ημέρα παράδοσης της Σαμφούντας στον Κεμάλ Ατατούρκ).

Το Κολλέγιο το 1924 μεταφέρθηκε στο Πανόραμα Θεσ/νίκης και από τότε ως σήμερα λειτουργεί με το όνομα «Ανατόλια».

- Άλλα σπουδαία Εκπαιδευτήρια ήταν: το διόροφο Φροντιστήριο της Αργυρούπολης, κτίσμα του 1855, με σπουδαία Βιβλιοθήκη. Σήμερα είναι ερειπωμένο το κτίσμα.

- Η Αστική Σχολή Κερασούντας, που κτίστηκε το 1902 και καταστράφηκε από φωτιά και στη θέση της αρχικής Σχολής ανοικοδομήθηκε μεγάλο τετραόροφο κτίριο, που στοίχισε 14.000 λίρες Τουρκίας και λειτουργήσε

ως Ημιγυμνάσιο και σήμερα λειτουργεί ως Εμπορικό Λύκειο.

Στο ισόγειο υπάρχει κλειστό γυμναστήριο και στους 3 ορόφους έχει 23 αίθουσες διδασκαλίας, που θερμαίνονταν με ενταχισμένες θερμάστρες. Σώζονται μερικές ως σήμερα. Η είσοδος στολίζεται με φραϊούς κίονες και έχει θαυμάσια σιδερένια καγκελόπορτα.

Στη Σαμφούντα, στην ενορία Αγίας Τριάδας και στις 4 γωνίες του άλλοτε Εξακουστού ομώνυμου ναού υπήρχαν 4 σχολαίεσ: το Τσινέκιο Γυμνάσιο (1912), το Αρρεναγωγείο, το Μικτό Νηπιαγωγείο και το Παρθενονγωγείο. Σήμερα σώζονται μόνο τα δύο πρώτα και μάλιστα το Αρρεναγωγείο λειτουργεί ως Δημοτικό Σχο-

λοίο.

- Και σε άλλες πόλεις του Πόντου, όπως στη Μπάφρα, στα Κοτύωρα (Ορντού), στην Οινόη, στην Τρίπολη, στη Νικόπολη (Γαράσαρη) υπήρχαν ή υπάρχουν ως σήμερα ερειπωμένα διάφορα σχολικά κτίρια.

Με τις αρχές του 20ου αι. συμπίπτει και ο τελευταίος σταθμός της προόδου των Ελλήνων του Πόντου, που ούτε η απόσταση, ούτε οι ιστορικές περιπέτειες μπόρεσαν να διασπάσουν την εθνική τους ενότητα, γιατί σπουδαίο ρόλο έπαιξαν η Εκκλησία και τα Σχολαίεσ, τα οποία όλα ήταν κοινοτικά και για τη συντήρησή τους φρόντιζαν οι κάτοικοι.

Καβάλα, 5 - 11 - 98

Δύο λόγια αγάπης και θαυμασμού!..

Του **Ανδρέα Ε. Ταταριδής**

Είμαι ικανοποιημένος τα μέγιστα διότι έστω και εξ αποστάσεως, απέκτησα μερικούς καλούς φίλους από την Βέροια. Κι επειδή, ως ταπεινός και γω εργάτης του πνεύματος, δίνω μεγαλύτερη σημασία σε συνανθρώπους μου που θέλγονται να γράφουν και να δημοσιοποιούν τα γραπτά τους, θα μου επιτραπεί να αναφέρω ονομαστικά αυτούς τους φίλους μου: Νίκος Σιδηρόπουλος, Γιώργος Χιονίδης, Θωμάς Γαβριηλίδης, Γιάννης Μελετιδής, Πάυλος Πυρινός (+) Γιάννης Αλεξιάδης...

Όλοι τους μου είναι λιαν αγαπητοί και λιαν άξιοι τεχνίτες της πέννας!

Όμως, ας μου επιτραπεί σήμερα να χαράξω λίγες γραμμές για τον Γιώργο Χιονίδη! Δεν είναι ανάγκη να πω πολλά πράγματα γι' αυτόν, γιατί όλοι οι Βεροιώτες τον γνωρίζουν καλύτερα από μένα! Είναι ο άνθρωπος που έχει μία πολλή πολλή έντονη παρουσία παντού. Και εντός και εκτός Βέροιας! Είναι ο άνθρωπος που γράφει για ποικίλλης μορφής θέματα! Με αγάπη, με γνώση, με μεθοδικότητα!

Παρ' ότι Βεροιώτης γέννημα - θρέμμα, η πνευματική του εμβέλεια ξεπερνά, καμιά φορά, τα όρια της ιδιαίτερης πατρίδας του. Όπως καλή ώρα, τούτη την φορά που έγραψε ολόκληρο βιβλίο με τίτλο: «Η Απελευθέρωση της Κατερίνης από

τον τουρκικό ζυγό». Και γιατί για την Κατερίνη; Απλούστατα, διότι κάποτε (πρωετών) διετέλεσε Νομάρχης Πιερίας! Και σαν γνήσιος ιστορικός που είναι (και δεν ξεχνάμε ότι έγραφε και την ιστορία της Βέροιας!) έσκυψε και στην ιστορία της Μακεδονικής αυτής πόλης, της Κατερίνης, και κατέγραψε τα της απελευθέρωσής από τον τουρκικό ζυγό.

Παράλληλα, καταχώρησε σε αυτοτελή έκδοση και μία ομιλία του στη Λέσχη ΛΙ-ONS Βεροίας για τον Μαρτυρικό (= δολοφονήθηκε από τους Τούρκους!) Μητροπολίτη Βεροίας Κυρόν Αρσένιο!

Ο κ. Γεώργιος Χιονίδης, ο συνταξιούχος Δικηγόρος, ο Επίτιμος Πρόεδρος της Ευξείνου Λέσχης Βεροίας, ο αγαπητός συμπατριώτης μας, δεν λέει να... καταθέσει τα όπλα! «Δεμένος» με το πάθος του, το γράψιμο, εννοεί να γράφει και να γράφει!... Και πολύ καλά κάνει! Και τον εαυτό του ικανοποιεί, διότι ασχολείται με κάτι που τον ευχαριστεί και τους συνανθρώπους του ωφελεί κατά κάποιο τρόπο, αφού όποιος διαβάζει ένα βιβλίο χρήσιμο και διδακτικό, οπωσδήποτε ωφελείται ψυχικά και μορφωτικά!

Στον Γ. Χιονίδη, τον αγαπητό συγγραφέα στέλνω την αγάπη μου και τον θαυμασμό μου και τον εύχομαι έτσι να συνεχίσει παραγωγικά για πολλά, πολλά ακόμη χρόνια!...

Ανδρέας Ε. Ταταριδής
 Σάκυνθος

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

ΜΕ ΤΟΝ "ΑΡΓΟΝΑΥΤΗ"

• Οι στήλες του "ΑΡΓΟΝΑΥΤΗ" είναι στη διάθεση όλων των αναγνωστών του.

• Οι εργασίες πρέπει να στέλνονται αν είναι δυνατόν δακτυλογραφημένες.

Χειρόγραφα δημοσιευμένα ή όχι δεν επιστρέφονται.

«ΥΠΑΓΕ ΚΑΙ ΜΗΚΕΤΙ ΑΜΑΡΤΑΝΕ» Κ. ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗ!

Γράφει και σχολιάζει
ο κ. Ηλ. Τριανταφυλλίδης

Εκεί που νόμιζε ο καθένας μας ότι η υπόθεση της λεξικογραφίας του κ. Γ. Μπαμπινιώτη έβαινε προς τη μακάρια λήθη της, ήρθε τις ημέρες αυτές ένας ανώτατος δικαστικός, ο κ. Π. Δημόπουλος, εισαγγελέας του Αρείου Πάγου και την ξαναθύμισε. Απέναντι σ' αυτό το πρόβλημα του καιρού μας με όλο του το πλέγμα εγκλήσεων και αντεγκλήσεων, στο οποίο άλλοι εμπάθυναν περισσότερο κι άλλοι λιγότερο και που προκάλεσε αποδεδειγμένα μίαν ασυνήθιστη κοινωνική ένταση, παίρνοντας αφορμή από την πρόσφατη ανακίνησή του επιθυμούμε να εκθέσουμε τις δικές μας απόψεις τόσο σε ό,τι αφορά στα δύο αυτά μεγάλα πρόσωπα του δημόσιου βίου μας όσο και στη δική μας προσωπική ράτσα και την τιμή του Βόρειου Ελληνισμού.

Τι έκανε δηλαδή ο ανώτατος αυτός δικαστικός; Εισηγήθηκε στην Ολομέλεια του Αρείου Πάγου τη δικαίωση του λεξικογράφου για τα επίμαχα λήματα, πράγμα που έγινε δεκτό με μεγάλη πλειοψηφία. Για όλα αυτά δεν βλέπουμε για ποιο λόγο θα είχε κανείς οποιαδήποτε αντίρρηση.

Σε μια δημοκρατική κι ευνομούμενη κοινωνία πρέπει ο κάθε πολίτης να έχει το δικαίωμα να εκφράζει τις απόψεις του ελεύθερα, πολύ δε μάλιστα περισσότερο, όταν αυτές που εκφράζονται είναι πανεπιστημιακές. Πώς αλλιώς να προχωρήσουν η επιστήμη κι η αλήθεια, όταν δεν μπορεί κανείς να πει την γνώμη του ελεύθερα;

Γι' αυτό δίνει η Δημοκρατία στον επιστήμονα την ελευθερία. Γιατί, αν δεν μπορεί «να συλλογάται ελεύθερα - παραφράζοντας τον Ρήγα - όπως μπορεί να συλλογάται ορθά»; Κι αν ακόμη από την ελευθερία αυτή έκφραση κάποιος άλλο διαμαρτυρείται, γιατί υβρίζεται ή ακόμη και γιατί γίνεται αντικείμενο χλεύης, πάλι πρέπει να παραμένει το δικαίωμα αυτό, αποφάσιαν οι αρεοπαγίτες.

Πιστεύουμε ότι το όλο πρόβλημα είχε τις παρενέργειές του για τον λόγο ότι έχει τοποθετηθεί σε λανθασμένη βάση. Θα προσπαθήσουμε να το οριοθετήσουμε και να του δώσουμε τη δική μας ερμηνεία. Διαισθανόμαστε ότι όλη αυτή η ιστορία δεν έχει να κάνει με το αν κάποιος έχει το δικαίωμα να εκφράζει ελεύθερα ή όχι τη γνώμη του. Αυτό το λέμε γιατί το δικαίωμα αυτό το είχε ο κ. Μπαμπινιώτης, έκανε ευρύτατη χρήση του, ο Αρειος Πάγος ήρθε και τον στήριξε, το πρόβλημα όμως πάλι παραμένει.

Δεν είναι η επιστημονική αλήθεια, πιστεύουμε, και η αυτονομία συνοδός της, η πολιτική ελευθερία, που θα λύσουν τα προβλήματα του ανθρώπου και τώρα και πάντοτε. Πολύ σπουδαιότερης σημασίας, για να οδηγηθούμε στην επιθυμητή λύση των προβλημάτων αυτών, είναι ο τρόπος με τον οποίο θα χειρισθούμε και την επιστημονική αλήθεια και την ελευθερία που μας δίνεται.

Κι ακόμη περισσότερο απ' όλα τα παραπάνω και με τη συνδρομή τους φυσικά πρέπει να σκοπεύουμε σε κάποιο ευγενές ιδεώδες. Ισχυριζόμαστε δηλαδή ότι, για να λειτουργήσει θετικά για τον άνθρωπο η επιστημονική γνώση, χρειάζεται εκτός από αυτή την ίδια και η ελευθερία έκφρασης που όλοι την αγαπούν και τη ζητούν, αλλά και η ευθύνη για την ορθή χρήση τόσο της επιστημονικής γνώσης όσο και της ελευθερίας, με την οποία όμως ευθύνη ο άνθρωπος δεν τα πάει συνήθως κα-

λά, και τέλος ο αγαθός σκοπός τον οποίο πρέπει να επιδιώκει.

Σε άμεση σχέση με τα παραπάνω πιστεύουμε απόλυτα ότι ο δικός μας πανεπιστημιακός αν και συλλογίσθηκε ελεύθερα, όμως δεν μπόρεσε να συλλογισθεί ορθά και να διατυπώσει έγκυρες επιστημονικές απόψεις. Πόσο μάλλον δεν προβληματίσθηκε ούτε κατ' ελάχιστον υπεύθυνα, όπως άλλοι άξιοι του ονόματός τους επιστήμονες και επιπλέον δεν απέβλεπε σε κάτι θετικό για την κοινωνία μας και τον άνθρωπο. Γιατί πραγματικά δέχεται κανείς ως επιστημονική και υπεύθυνη αλήθεια απόψεις του τύπου: από τον Ολυμπο και πάνω η Ελλάδα κατοικείται σχεδόν αποκλειστικά από Βούλγαρους, αφελείς και ανόητους;

Δεν χρειάζεται πολύ μυαλό για να καταλάβει ο καθένας μας πόσο η επιστημονική γνώση (όταν συνδυάζεται με την ανευθυνότητα) δημιουργεί επικίνδυνη θρυαλλίδα, ιδίως όταν ο ανεύθυνος είναι πανεπιστημιακός. Κι αυτή είναι η περίπτωση μας. Βρέθηκε ένας Συνέλληνας μας που διαθέτει τίτλο πανεπιστημιακού και του δόθηκε απόλυτη ελευθερία να πει τη γνώμη του. Μπορεί όμως να λέγει ο,τιδήποτε αυτός θέλει, είτε υβριστικά είναι αυτά, είτε προκαλούν κοινωνική αναταραχή και διασπούν την εθνική ενότητα και οι άλλοι να τον καλύπτουν για ο,τι λέγει; Κι αν, απ' όσα λέγει, υφίστανται κάποιιοι άλλοι ηθική ζημία, ποιός θα την αποκαταστήσει;

Η Δικαστική Εξουσία δηλαδή γι' αυτό υπάρχει, για να μπορεί να ζημιώνει ο οποιοσδήποτε με όποιον τρόπο θέλει και όποιους θέλει κι αν δε του δοθεί το δικαίωμα να το κάνει αυτό, του στερούμε την ελευθερία έκφρασης;

Αλλά θεωρούμε ότι η ο επιστήμονας, που προκάλεσε την ηθική ζημία σε κάποιους άλλους, αναίτια και απρόκλητα γι' αυτούς, πρέπει να λογοδοτήσει γι' αυτό, ή αυτοί που την υποστήριξαν την ηθική ζημία, δεν είναι δίκαιο να ζητήσουν την αποκατάστασή της, όπως αποφάσισε ο Αρειος Πάγος.

Παρακαλούμε γι' αυτό να μας συμπαθήσετε την αναίτια να ισχυρισθούμε, με το περιορισμένων δυνατοτήτων μυαλό που διαθέτουμε, ότι ούτε ο επιστήμονας αλλά ούτε και ο Αρειος Πάγος στέκονται ορθά απέναντι στο πρόβλημα της αλήθειας και της πραγματικότητας. Αν αυτό που έκανε ο κ. Μπαμπινιώτης επαναληφθεί και από πλήθος άλλων επιστημόνων, τότε ποιας μορφής κοινωνίες περιμένουμε να δημιουργηθούν με τέτοια απόφαση του Αρείου Πάγου; Δεν θα στρέψι τους μισούς εναντίον των άλλων μισών;

Κι αν κάποιος προσφύγει κι αυτός στον Αρειο Πάγο διαμαρτυρόμενος ότι έχει υποστεί σοβαρότατη ηθική μείωση, χωρίς αποδεδειγμένη δική του υπαιτιότητα, παρά εντελώς αναίτια κι απρόκλητα, επειδή κάποιος του προσήψεi άκρως απαράδεκτους χαρακτηρισμούς, έστω κι αν αυτός ο κάποιος φέρει επιστημονικό τίτλο, δεν πρέπει να βρει κανένα δίκαιο ο θιγόμενος; Ή αν δεν έχει ανώτατο τίτλο ο υπαίτιος, να του συγχωρούμε ο,τι λέει και ο,τι πράττει, ενώ αν δεν έχει, να τον καταδικάζουμε να πληρώσει την ηθική ζημία που προκάλεσε;

Εμείς τουλάχιστον, να μας επιτραπεί, να σημειώσουμε, βλέπουμε ότι η απόφαση αυτή του Αρείου Πάγου στηρίζεται μόνο στο ένα της πόδι. Για εμάς ορθή απόφαση θα ήταν: Κι εσύ έχεις δικιο που θέλεις ε-

λευθερία έκφρασης, αλλά αν δεν κάνεις συνετή χρήση της ελευθερίας, χωρίς να βλάπτεις κανένα, έχει όση θέλεις.

Αν όμως κάνεις κατάχρηση της ελευθερίας αυτής και προκαλείς βάνουση προσβολή σε κάποιον, είσαι συ ο υπαίτιος για την προσβολή αυτή και πρέπει να πληρώσεις. Γι' αυτό επιμένουμε ότι σ' αυτή τη βάση έπρεπε να τεθεί το ζήτημα και ότι είναι επικίνδυνη κάθε φορά η απουσία της ελευθερίας από την ευθύνη.

Μπορεί, κ.κ. Αρεοπαγίτες, ο οποιοσδήποτε υβρίζει κάποιον, να δείχνει την επιστημονική του ταυτότητα, να ισχυρίζεται ότι με το να υβρίζει εκτελεί επιστημονικό έργο κι εσεις να τον επιδοκιμάζετε; Αυτός, ας πούμε, βρίσκει το δίκαιό του.

Ο άλλος που βρέθηκε σε χειρότερη μοίρα, δεν πρέπει να προστατευθεί;

Τι μπορεί να παρατηρήσει πραγματικά ένας αμερόληπτος παρατηρητής; Οτι επιλέχθηκε και προβλήθηκε εντελώς ανεύθυνα και ανιστόρητα τόσο για τον Βόρειο Ελληνισμό όσο και για τον Ποντιακό, το χειρότερο μπορούσε, μέχρι και του βαθμού της βαρύτατης αμέλειας, για να μην πούμε μέχρι και της συνειδητής ανακρίβειας.

Εμείς θ' αντιτάξουμε κάτι εντελώς απλό: Για να έχουμε και την επιμαρτυρία όλων των άλλων Ελλήνων, πρόσωπα της δημόσιας ζωής μας, όπως ο Καζαντζίδης (της Δ' Δημοτικού), ο Χάρυ Κλυνν, ο Κοντογιαννίδης, η Γερασιμίδου, ο Μελισσανίδης, η Πατουλίδου, ο Τερζάς και πολλά άλλα χωρίς ανώτατες σπουδές, απέδειξε κανείς ποτέ ότι έχουν οποιαδήποτε σχέση με την αφέλεια και την ανοησία; Παρ' όλα αυτά όμως ο πανεπιστημιακός μας το ισχυρίζεται και γραπτά μάλιστα, για να μείνει εσαεί το στίγμα.

Για την ελευθερία που ζήτησε, κ. πανεπιστημιακέ μας, σε δικαιώσανε και καλώς. Για την επιστημονική ανευθυνότητα και την ευθεία που επέδειξε, ποιος θα βρεθεί ποτέ να σε δικάσει και να σε δικαιώσει;

Μπορεί κανείς να παρατηρήσει ότι είναι προτιμότερο στις περιπτώσεις αυτές να μη διαθέτει κανείς επιστημονικότητα αλλά υπευθυνότητα. Και πιστεύουμε ότι, αν ο κ. Μπαμπινιώτης ενδιαφερόταν να τα λάβει όλα αυτά υπόψη του, δεν θα είχαμε σήμερα τα όσα δεν θα θέλαμε να έχουμε. Γι' αυτό παραμένει εκτεθειμένος για όλο το υπόλοιπο της ζωής του, γιατί, ενώ μπορούσε να τ' αποφύγει, χωρίς να ζημιώνει η επιστήμη του, όμως έκανε το παν, για να τα προκαλέσει.

Κι όμως ήταν τόσο απλό να το είχε διαβλέψει κανείς. Όπως η ελευθερία πρέπει να νοείται ως έννομη και έλλογη, για να μη μετεξελιχθεί σε ασυδοσία, πράγμα που σημαίνει ότι η ελευθερία σκοντάφει πάντα στην ευθύνη για τη μη ανεξέλεγκτη χρήση της, έτσι συμβαίνει και με την επιστήμη. Σκοντάφει κι αυτή στην ευθύνη. Σε αντίθετη περίπτωση οδηγούμαστε σε ψευδή, συκοφαντίες, μονομέρειες και σε ό,τι άλλο στρεβλό υπάρχει και άρα ουσιαστικά αντιεπιστημονικό.

Επιστήμη, όπως υποθέτουμε ότι όλοι συμφωνούμε, σημαίνει εξακριβωμένη γνώση και τέτοια γνώση σημαίνει αλήθεια. Απέναντι όμως στην αλήθεια, άρα και στη γνώση και στην επιστήμη η στάση των ανθρώπων είναι φυσικό να ποικίλλει, όπως εύκολα μπορεί να παρατηρήσει κανείς. Αυτό είναι αποτέλεσμα που α-

νάγεται στην δομή της προσωπικότητας του καθενός κι έτσι διαφορετικά ο ένας από τον άλλο πιστεύει ότι βλέπει καλύτερα την αλήθεια. Λένε συχνά μερικοί: «Πες μου την αλήθεια και πάρε την ψυχή μου» ή «η αλήθεια πρέπει να λέγεται ολόκληρη, αλλιώς δεν είναι αλήθεια» ή ότι «η μισή αλήθεια είναι επικίνδυνη συχνά περισσότερο και από το ψέμα».

Υπάρχει όμως και η άλλη στάση απέναντι στο πρόβλημα της αλήθειας. Δεν υποστηρίζουμε ότι, αν εναντιωθεί κανείς σε κάποιες μορφές αλήθειας, σίγουρα αυτό σημαίνει επιστροφή στο Μεσαίωνα. Αξίζει εδώ μια μικρή παρένθεση, για να τελειώνει κανείς τις αναφορές που γίνονται σ' αυτόν τον οποίο επικαλούνται ορισμένοι υποστηρικτές του πανεπιστημιακού.

Είναι γεγονός ότι τότε σχεδόν πάντα η εναντίωση στην Επιστήμη από την Καθολική Εκκλησία εμπόδιζε την Επιστήμη να σκορπίσει την ευλογία της στον κόσμο. Σήμερα όμως δεν έχει καμία σχέση η επίκληση του Μεσαίωνα με την περίπτωση Μπαμπινιώτη. Προσπαθούμε αμέσως να το αποδείξουμε: Όσο είναι σωστό ότι ο Γαλιλαίος π.χ. ωφέλησε με την επιστήμη του την ανθρωπότητα, όπως και ο κ. Μπαμπινιώτης με όσα είπε κι έγραψε για τους Βόρειους και Νότιους Έλληνες (επειδή κι μόνο εκδηλώθηκε αντίθεση στα όσα είπαν κι έγραψαν κι οι δυο τους), άλλο τόσο κρίνεται επιβαλλόμενο στον πρώτο ν' ανοίγεται ο δρόμος και στον άλλο όχι.

Μη συσχετίζουμε τα συσχετίστα! Υπάρχουν πάντα αντιθέσεις θεμιτές, περ' από εποχές και πρόσωπα, για ν' αποφύγουμε τα χειρότερα και αντιθέσεις αθέμιτες, όπου για λόγους δικούς τους μερικοί επιδιώκουν να μειώσουν ή να ματαιώσουν την πορεία της επιστήμης. Όπως αντιτέθηκε η Δυτική Εκκλησία στο Γαλιλαίο και όπως αντιθέμεθα εμείς σήμερα στον κ. Μπαμπινιώτη, δεν είναι βέβαια το ίδιο πράγμα, παρ' όλο που τόσο η μια στάση όσο και η άλλη συνιστούν αντιθέσεις.

Την ίδια αντίθεση σαν γεγονός τη βλέπουμε. Τη διαφορά ότι από την μίαν αντίθεση (την αθέμιτη) βγήκε μόνο κέρδος για την ανθρωπότητα, ενώ από την άλλη (την θεμιτή, τη δική μας) μόνο ζημία για τον Ελληνισμό δεν τη βλέπουμε;

Πώς λοιπόν στα μάτια μερικών, φαίνεται ίδιο το πράγμα, αφού το ένα αποτέλεσμά τράβηξε στην Ανατολή και το άλλο στη Δύση;

Εχουμε, για να επανασυνδεθούμε με όσα θέλαμε να πούμε, και την αλήθεια των μισόλογων, την κλασματική, ας την πούμε έτσι, και την ολόκληρη αλήθεια, όπως και τη συνετή αποσιώπησή της. Μπορώ να πω π.χ. σ' έναν πρωτοεμφανιζόμενο νεαρό που μου εμπιστεύθηκε κάποιους στίχους του να τους κριτικάρω, ότι οι στίχοι του είναι εντελώς κακότεχοι, αν και η αλήθεια είναι πράγματι αυτή; Μπορώ να πω σ' έναν που κείτεται στο κρεβάτι του πόνου ότι οι γιατροί του δίνουν μόλις είκοσι μέρες ακόμη ζωής, αν και η επιστημονική αλήθεια είναι αυτή; Μπορώ -και πρέπει- να πω στους εχθρούς της Πατρίδας μου που κυνηγούν με όπλα έναν αγωνιστή της ελευθερίας, για να τον συλλάβουν και να τον εκτελέσουν σε ποιο μέρος είναι κρυμμένος, επειδή εγώ το γνωρίζω και πρέπει να λέμε πάντα την αλήθεια;

Συναντούμε βέβαια και περιπτώσεις στη ζωή μας, όπου η αλήθεια πρέπει να λέγεται ολόκληρη με σα-

φήνεια και θάρρος, όταν είναι ολοφάνερο ότι με το να την ανασύρουμε από το ημίφως ή το τεχνητό σκοτάδι, περιμένουμε απ' αυτή να μας ανοίξει τον δρόμο για περισσότερη ελευθερία, ομοφροσύνη και κοινόν αγώνα για καθετί το υψηλό και ευγενές που υπηρξε τον άνθρωπο και νοσηματοδοτεί τη ζωή του.

Επαινούμε τον Σεφέρη, γιατί μ' εκκίνη την επιστολή του προς τους τότε δικτάτορες της 21ης Απριλίου 1967 έλεγε τη δική του αλήθεια, έστω και χωρίς πολλήν ελευθερία, με πολλήν όμως συναίσθηση ευθύνης και με σκοπό να προσφέρει τις πολύτιμες υπηρεσίες του στον λαό μας. Αντίθετα, ο πανεπιστημιακός, απέναντι στον οποίο εκφράζουμε την αντίθεσή μας, όσο κι αν σήμερα επιδιώκει να προβληθεί σαν ο ακαταμάχητος εραστής της επιστημονικής αλήθειας και της ελευθερίας, ακόμη και άνωθεν δοσμένης, μπορεί τάχα να ερμηνεύσει πως ο νομπελίστας ποιητής μας επέσυρε την τιμή και τον σεβασμό στο πρόσωπό του, όπως και πολλοί άλλοι πνευματικοί μας άνθρωποι, ενώ αυτός προκάλεσε μόνον οργή και δυσπιστία;

Η διαφορά μας με τον κ. Μπαμπινιώτη είναι ότι από τη στιγμή που υπάρχει έστω και μία περίπτωση, όπου καλύτερα θα ήταν «να καταπιούμε τη γλώσσα μας παρά να πούμε την αλήθεια», όπως επιβεβαιώνει η παροιμία, υποχρεωνόμαστε να δεχθούμε ότι η αλήθεια, μερική ή καθολική, πρέπει να στοιχίζεται πάντα προς την ευθύνη μας απέναντι στους άλλους. Εχουμε γι' αυτό χρέος να εξετάσουμε την αλήθεια, αν πρέπει να λέγεται, πόση πρέπει, πότε και με ποιούς τρόπους. Αλλιώς η αλήθεια εκδικείται. Υπάρχουν χίλιοι τρόποι, πιστεύουμε, για να μιλήσει κανείς ακόμη και για τα χειρότερα πράγματα όμως μ' έναν τρόπο ευπρεπή. Αυτός που δεν το κάνει, ο ίδιος εκτίθεται παρά τα πράγματα καθεαυτά ή αυτοί προς τους οποίους απευθύνεται.

Σύμφωνα με τον δρόμο που ακολουθήσαν μέχρι σήμερα τα πράγματα, πιστεύουμε ότι ο οποιοσδήποτε θα μπορούσε να μεμφθεί και να στηλιτεύσει τον κ. καθηγητή. Πιστεύοντας στα όσα διεκήρυξε ο Πλατωνάς, ότι η Επιστήμη δεν πρέπει ν' αποσυνδέεται, ποτέ από την Αρετή, γιατί αλλιώς καταντά πανουργία, διαπιστώνουμε ότι ελεγχόμενος ο κ. Μπαμπινιώτης υπό το φως αυτής της αξιολογικής αρχής αποκαλύπτεται εκτεθειμένος απέναντι στον Ελληνισμό για λόγους πολλούς.

- Ένας επιστήμονας δεν είναι αρκετό να γνωρίζει τους κανόνες της Γραμματικής ή την ετυμολογία των λέξεων σωστά. Πολύ περισσότερο πρέπει να ξέρει να σταθεί σωστά επίσης και ανάμεσα στους συνανθρώπους του και ιδιαίτερα στους Συνέλληνες.

- Άλλο έβγαλε «χολήν άμα και όξος» κι αλλού κατάπιε τη γλώσσα του. Τέτοιες αλήθειες διδάσκει ένας που θέλει να τον πάρουν στα σοβαρά επιστημόνας;

- Απ' όλα όσα όφειλε να πει, επέλεξε το χειρότερο που μπορούσε και άρα με τρόπο μη έντιμο και διαβλητό και μάλιστα δήθεν εν ονόματι της ιερότητας της επιστήμης. Είναι σωστό ήθος επιστημονικό αυτό;

- Ο αληθινός επιστήμονας οφείλει να στρέφει παντού τη ματιά του, στο πλάτος και στο βάθος της έννοιας των πραγμάτων και ν' αναφέ-

«ΥΠΑΓΕ ΚΑΙ ΜΗΚΕΤΙ ΑΜΑΡΤΑΝΕ» κ. ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗ!

Γράφει και σχολιάζει
ο κ. Ηλ. Τριανταφυλλίδης

Σχόλια από την 4η σελ.

...αυτά που βλέπει πραγματικά. ...το κάνει, είναι καιροσκόπος, ή Ευαφρόβουλος ή εμπλατής. Πάντως ...επιστημονας αληθινός δεν είναι...

...Περιμέναμε με την ευκαιρία της ...πρώτης του λεξικού του να βοηθή... ...ώστε να εξαλειφθούν τέτοιες ...επιστημολογίες. Μακεδόνες = Βούλ... ...Αυτός προτίμησε να τις φου... ...σει.

...Η επιστήμη υπάρχει, για να λύ... ...προβλήματα και όχι να δημιουρ... ...Οποιοσ με την επιστήμη του α... ...να λύνει, δημιουργεί, ξεσκεπάζει... ...έλλειψη επιστημονικής τιμότη...

...Ενώ κανείς δεν πίστεψε αληθινά... ...δεν πιστεύει ακόμη) ότι ο Πό... ...ος είναι ανόητος, μετά την έκδο... ...του λεξικού του αναγκάστηκαν... ...να πιστέψουν ότι ο Μπαμπινιω... ...μός = μίσος εναντίον των Βορει... ...ελλαδιτών.

...Μπορούσε να επισημάνει στο... ...ξικό του ότι κακώς και ιστορικά... ...θεμελίω οι οπαδοί του ΠΑΟΚ και... ...νικά οι Βόρειοι Έλληνες αποκα... ...νούνται «Βούλγαροι» αφού ΠΑΟΚ... ...πει Ποδοσφ. Αθλ. Ομλ. Κωνσταν... ...νουπολιτών. Από επιστημονική ε... ...πολιότητα ή μη αντικειμενικότη... ...αποσιώπησε αυτή την επιστημο... ...κή γνώση και εφεύρε άλλη.

...Ο ίδιος κάτω από την πίεση των... ...πραγμάτων ομολόγησε αργότερα ό... ...τι δεν πιστεύει βέβαια πραγματικά... ...ότι οι Πόντιοι είναι αφελείς και α... ...νόητοι. Προτίμησε όμως να δημο... ...σιοποιήσει γραπτά αυτά που δεν... ...πιστεύει παρά αυτά που πιστεύει. Ας... ...δει τι γράφει το λεξικό του για τους... ...ανθρώπους αυτούς, για να μάθει... ...πώς αυτοχαρακτηρίζεται.

...Η εμμονή του και η μη μεταμέ... ...λειά του για την ανεύθυνη πράξη... ...του μοιάζει σαν να θεώρησε τον... ...αυτό του σαν το καλύτερο κυνηγί... ...ο. Αν και κατοικεί στην Αθήνα, τό... ...σο μακριά από την Βόρεια Ελλά... ...δα, όπου είναι εγκατεστημένος ο... ...κύριος όγκος του ποντιακού Ελλην... ...ισμού, όμως οσμίστηκε μόνος αυτός... ...την «αφέλεια» και την «ανοησία»... ...τους. Και προσπάθησε να μειώσει... ...και να κατεξυτελείσει εκατοντάδες... ...ολόκληρης συναδέλφων του, ιδιαι... ...τερα του Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης... ...που είναι και το κοντινότερο και το... ...μεγαλύτερο της χώρας, αλλά και ό... ...λους τους άλλους αποδειχνοντάς... ...τους ότι τα επιστημονικά αντανα... ...κλαστικά όλων των άλλων δεν αξι... ...ζουν όσο τα δικά του.

...Η όλη του συμπεριφορά θυμίζει... ...τον επηρμένο και αμαθή εκείνο... ...κυνηγό που μη ξέροντας να χρησιμ... ...ποιεί ορθά το όπλο του (την επιστή...

μη), τραυματίζεται ή και καταδικάζε... ...ται σε μόνιμη αναπηρία ο ίδιος.

...Τόσο διεισδυτικό μόνο είναι το... ...ερευνητικό του δαιμόνιο, ώστε πί... ...στεψε αληθινά αυτός, ένας πανεπ... ...στημακός, ότι με τα λεγόμενα «πον... ...τιακά ανέκδοτα» που λέγονται προ... ...πάντων από τους ίδιους και για τους... ...ιδίους, κάνουν ό, τι είναι δυνατόν... ...για ν' αυτοεξευτελιζονται. Και δεν... ...έπρεπε, πριν καταλήξει στην επιστ... ...μονική του αυτή «αλήθεια» να σκε... ...φθεί ποια σχέση μπορούν να έχου... ...ν αυτά τ' ανέκδοτα, που λέγονται ως... ...πνευματικά πειράγματα, με την... ...πραγματικότητα; Ανεκδοτολογία και... ...πνευματική νωθρότητα συμβιβάζο... ...νται;

...Αυτό έλειπε ακόμη ν' ακουστεί:... ...Αλλοι λένε ότι μέχρι την Πρέβεζα η... ...Ελλάδα είναι αλβανική. Αλλοι ότι... ...μέχρι τον Ολυμπο σκοπιανή και τέ... ...λος άλλοι μέχρι το Νέστο τουρκική. Η... ...θε και ο δικός μας πανεπιστημιακός... ...να προσθέσει ότι το υπόλοιπο μέ... ...ρος της Βόρειας Ελλάδας που μέ... ...νει είναι βουλγαρικό.

...Εύγε για τις ευεργεσίες που προ... ...σέφερε στον τόπο του!

...Επειδή παρ' όλο που το γνώριζε... ... (ή όφειλε να το γνωρίζει ως επιστ... ...ήμονας) ότι οι Πόντιοι είναι μια... ...καρτερική ράτσα με ισχυρές πατριω... ...τικές και θρησκευτικές παραδόσεις... ...που υπέστησαν άγριους διωγμούς... ...και σφαγιασμούς από τους Νεο... ...τουρκούς, ότι η συμφορά αυτή (350... ...χιλ. νεκροί) που υπέστη ο Ελληνισ... ...μός αυτός, είναι η μεγαλύτερη α... ...πό την άλωση της Κωνσταντινούπο... ...λη κι εδώθε, αντί να σταθεί με σεβ... ...σμό Έλληνας αυτός απέναντι σε αυ... ...θεντικότερους Έλληνες, τους έβρι... ...σε κι έτρεξε βιαστικά να ζητήσει... ...ισχυρή προστασία.

...Το κακό για το λαό μας είναι ότι... ...με την επιστήμη του ο μοιραίος... ...αυτός άνθρωπος κατάφερα, ώστε να... ...δεχθεί ισχυρό πλήγμα η εθνική μας... ...ομόφροσύνη μεταξύ βορείων και... ...Νοτίων Ελλήνων και μάλιστα σε μ... ...εποχή που έχουμε τόσο μεγάλην... ...ανάγκη απ' αυτήν κάτι που δεν... ...μόρεσε να το επιτύχει ούτε ο χει... ...ρότερος εχθρός...

...Να μας πει τελικά τι υπήρξε για... ...τον τόπο μας και τη Βόρεια Ελλάδα:... ...Ευλογία ή κατάρα;

...Πιστεύουμε ότι η αθηνοκεντρική... ...αντίληψη κι η κακοβουλία, σκοποί... ...για τους οποίους εχρησιμοποίησε... ...την επιστήμη του κόνος αυτός θα... ...τον συνοδεύουν σαν μόνιμες ρινιές... ...στο υπόλοιπο της ζωής του, ως... ...τελείως ανυπόληπτο πρόσωπο σίγου... ...ρα σε όλη τη Βόρεια Ελλάδα.

...«Μη κακές προθέσεις» και άρα... ...«καλές έως πολύ καλές» όπως έρχ... ...εται να του αναγνωρίσει ο Άρειος... ...Πάγος για κάτι καλό που πρόσφε... ...ρε με την επιστήμη του ο κ. Μπαμπ... ...ινιώτης, τι νόημα έχουν πραγματικά... ...Καλές προθέσεις για κάτι καλό που... ...κάνει κάποιος, δεν είναι καμιά... ...ανάγκη να τους τις αναγνωρίσει... ...κανείς. Λογικά ή είναι κακές και... ...έχουν (όπως εξακολουθούν να έχου... ...ν) κακό αποτέλεσμα ή είναι εκεί... ...όπου κάθε άλλο παρά θα έπρεπε... ... (στον ποντιακό και βορειοελλαδικό... ...Ελληνισμό) και σαν αντιστάθμισμα... ...επικαλείται τώρα ο Άρειος Πάγος... ...τις δήμενες καλές προθέσεις του... ...υπαίτιου για να τον απαλλάξει.

...Ο κ. Δημόπουλος ως συμπατριώ... ...της του (Μεσσηνίας) δινοντάς του... ...την ελευθερία, για να διατυπώνει... ...τις απόψεις του, έπρεπε να του... ...υπενηθμίσει κάπως ότι η ελευθερία... ...δίνεται για να μην ανακόπτεται η... ...επιστημονική πρόοδος. Και πρόοδος... ...δεν υπήρξε στην εξεταζόμενη περι...

πρωσή.

...Ξεκινώντας τώρα εμείς από το... ...τέλος του λόγου μας αυτού προς... ...την αρχή παρατηρούμε ότι, αφού... ...ντί για πρόοδο έχουμε κοινωνικό... ...στιγματισμό, θα έπρεπε τουλάχισ... ...στον να του υπενθυμίσει και την... ...υπευθυνότητα που οφείλει να δείχ... ...νει ο επιστήμονας αλλά και τα υψ... ...λά ιδεώδη από τα οποία να εμπνέ... ...εται. «Υπαγε μεν, μηκέτι δε του... ...λοιπού αμαρτανε!» κ. Μπαμπινιώτη!

...Δεν έχουμε βέβαια το κύρος και... ...τη θωράκιση του πανεπιστημιακού... ...πολύ δε περισσότερο του Αρεοπαγί... ...τη. Όμως πιστεύουμε ότι όσοι... ...μας διαβάσουν, θα κρίνουν λογικά... ...τα όσα εκθέσαμε, για να αρθεί η... ...αδικία που προσέγγινε σ'εκείνους... ...ακριβώς στους οποίους δεν έπρε... ...πε να προσγεινέ. Η Μακεδονία... ...είναι πολύ αγνά μέλη του σύμπα... ...ντος Ελληνισμού.

...Ετσι είδαμε το πρόβλημα. Η πε...

...ποιήσή μας είναι ότι η συμπερι... ...φορά του κ. Μπαμπινιώτη αποτελεί... ...σημαντικό επιστημονικό ατόπημα... ...Προσπαθήσαμε, σύμφωνα με το... ...δικαίωμα που έχουμε και τα γράμ... ...ματα που συμβαίνει να γνωρίζου... ...με, να εκθέσουμε τις απόψεις... ...μας για το πώς εμείς βλέπουμε... ...την αλήθεια και την τωρινή... ...πραγματικότητα, για την αξιοπ... ...ρέπεια της ράτσας στην ο... ...ποία ανήκουμε αλλά και για την... ...αξιοπρέπεια του κάθε ανθρώπου... ...όταν επιχειρείται να την κηλι... ...δώνουν. Ο άνθρωπος αυτός, αντί... ...να εκθέσει άλλους (όπως αποδεικ... ...νύεται ότι επεδίωξε) τελικά εκ... ...τέθηκε ο ίδιος. Και μάλιστα με... ...τους χαρακτηρισμούς που ο... ...ίδιος επέλεξε: «αφελώς και... ...ανοήτως».

Βέροια, 5 Φεβρουαρίου 1999
Ηλίας Τριανταφυλλίδης
Φιλολόγος
Μ. Καρακωστή 3 - Βέροια
τηλ. 63 - 245

Δύο λόγια αγάπης και θαυμασμού!..

Του Ανδρέα Ε. Ταταριδής

Είμαι ικανοποιημένος τα μέγιστα διότι έστω και εξ αποστάσεως, απέκτησα μερικούς καλούς φίλους από την Βέροια. Κι επειδή, ως ταπεινός και γω εργάτης του πνεύματος, δίνω μεγαλύτερη σημασία σε συνανθρώπους μου που θέλγουνται να γράφουν και να δημοσιοποιούν τα γραπτά τους, θα μου επιτραπεί να αναφέρω ονομαστικά αυτούς τους φίλους μου: Νίκος Σιδηρόπουλος, Γιώργος Χιονιδής, Θωμάς Γαβριηλίδης, Γιάννης Μελετιδής, Παύλος Πυρινός (+) Γιάννης Αλεξιάδης...

Όλοι τους μου είναι λίαν αγαπητοί και λίαν άξιοι τεχνίτες της πέννας!

Όμως, ως μου επιτραπεί σήμερα να χαράξω λίγες γραμμές για τον Γιώργο Χιονιδή! Δεν είναι ανάγκη να πω πολλά πράγματα γι' αυτόν, γιατί όλοι οι Βεροιώεις τον γνωρίζουν καλύτερα από μένα! Είναι ο άνθρωπος που έχει μία πολλή, πολλή έντονη παρουσία παντού. Και εντός και εκτός Βέροιας! Είναι ο άνθρωπος που γράφει για ποικίλλης μορφής θέματα! Με αγάπη, με γνώση, με μεθοδικότητα!

Παρ' ότι Βεροιώεις, γέννημα - θρέμμα, η πνευματική του εμβέλεια ξεπερνά, καμιά φορά, τα όρια της ιδιαίτερης πατρίδας του. Όπως καλή ώρα, τούτη την φορά που έγραψε αλόκληρο βιβλίο με τίτλο: «Η Απελευθέρωση της Κατερίνης από τον τουρκικό ζυγό». Και γιατί για την Κατερίνη; Απλούστατα, διότι κάποτε (προ ετών) διετέλεσε Νομάρχης Πιερίας! Και σαν γνήσιος ιστορικός που είναι (και δεν ξεχνάμε ότι έγραφε και την ιστορία της Βέροιας!) έσκιψε και στην ιστορία της Μακεδονικής αυτής πόλης, της Κατερίνης, και κατέγραψε τα της απελευθέρωσής από τον τουρκικό ζυγό.

Παράλληλα, καταχώρησε σε αυτοτελή έκδοση και μία ομιλία του στη Λέσχη ΛIONS Βεροίας για τον Μαρτυρικό (= δολοφονήθηκε από τους Τούρκους!) Μητροπολίτη Βεροίας Κυρόν Αρσένιο!

Ο κ. Γεώργιος Χιονιδής, ο συναξάρχης Δικηγόρος, ο Επίτιμος Πρόεδρος της Ευξείνου Λέσχης Βεροίας, ο αγαπητός συμπατριώτης μας, δεν λέει να... καταθέσει τα όπλα! «Δεμένος» με το πάθος του, το γράψιμο, εννοεί να γράφει και να γράφει!... Και πολύ καλά κάνει! Και τον εαυτό του ικανοποιεί, διότι ασχολείται με κάτι που τον ευχαριστεί και τους συνανθρώπους του ωφελεί κατά κάποιο τρόπο, αφού όποιος διαβάζει ένα βιβλίο χρήσιμο και διδακτικό, οπωσδήποτε ωφελείται ψυχικά και μορφωτικά!

Στον Γ. Χιονιδή, τον αγαπητό συγγραφέα στέλνω την αγάπη μου και τον θαυμασμό μου και τον εύχομαι έτσι να συνεχίσει παραγωγικά για πολλά, πολλά ακόμη χρόνια!...

Ανδρέας Ε. Ταταριδής
Ζάκυνθος

Ο κ. Στ. Πελαγίδης εκλέχτηκε καθηγητής Πανεπιστημίου (εκδόθηκε και νέο βιβλίο του)

Με πολλήν χαρά και μεγάλη ικανοποίηση πληροφορήθηκα, ότι εκλέχτηκε σφοδρώνων αναπληρωτής καθηγητής Πανεπιστημίου ο Πόντιος εκπαιδευτικός και συγγραφέας κ. Στάθης Πελαγίδης.

Ο συμπατριώτης μας πνευματικός μπροστάρης είναι γνωστός, ιδιαίτερα στον κόσμο των Ποντίων, διότι έχει αναπτύξει εντυπωσιακή δραστηριότητα, ομιλώντας στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Οι Ημαθιώτες, ειδικότερα, τον γνωρίζουν αφού συμμετείχε και σε πνευματικοπατριωτικές εκδηλώσεις της Ευξείνου Λέσχης της Βέροιας, με κύριο θέμα τις παραδόσεις και την Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού.

Ο κ. Στάθης Πελαγίδης εξειδικεύθηκε στην έρευνα των Αρχαίων γύρω από τους πρόσφυγες (τους ποντιακής καταγωγής) στην Ελλάδα του αιώνα μας. Εξάλλου, έχω παρουσιάσει και από τις στήλες του «Αργοναύτη» αρκετά σχετικά βιβλία του, μεταξύ των οποίων και τη διδακτορική διατριβή του, χωρίς να σημαίνει το γεγονός τούτο ότι είναι υποχρεωμένος στην ταπεινότητα μου, που τίμησε αντίθετα, με το να με προτείνει να μιλήσω (μόνος, τελικά) για το τελευταίο βιβλίο του και μάλιστα στο Συνεδριακό Κέντρο Μαλλιάρη, στη Θεσσαλονίκη πριν έναν χρόνο...

Ο νέος πανεπιστημιακός καθηγητής θα διδάσκει πλέον στο παιδαγωγικό τμήμα της Φλώρινας (που ανήκει στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης) κοντά στον άλλον πόντιο και μάλιστα Ημαθιώτη καθηγητή κ. Κώστα Φωτιάδη, που το διευθύνει.

Απευθύνω, λοιπόν, δημοσίως στον αγνόν, εργασιομανή Πόντιον επιστήμονα άριστον άνθρωπον και φίλο κ. Στ. Πελαγίδη, τα ολόθερμα και ειλικρινή συγχαρητήριά μου.

Γιώργος Χ. Χιονιδής

Υστερόγραφο:

Αξίζει να σημειώσω ακόμα ότι ο κ. Πελαγίδης έδωσε στο φως της δημοσιότητας και καινούργια μονογραφία του, για το Μεναστήρι του Αγίου Γεωργίου του Περιστερευάτα, του Πόντου (το αρχαιότερο) και του Ροδοχωρίου της Ημαθίας (το νέο).

Το έργο τούτο είναι το πρώτο που εκδίδεται, στα χρόνια μας, για το παλιότερο θρησκευτικό - εθνικό καθίδρυμα του Ποντιακού Ελληνισμού. Συμπεριλαμβάνονται δε στην πλουσιότατη «Ποντιακή βιβλιοθήκη» του δραστηριότατου εκδοτικού οίκου (της Θεσσαλονίκης) των αδελφών Κυριακίδη.

Αλλάστε, τούτο είναι φυσιολογικό να γίνει έτσι, αφού είναι πρόεδρος του Ιδρύματος του Αγίου Γεωργίου Περιστερευάτα Ροδοχωρίου «Ο Ιθύνων νους» των εκδόσεων κ. Τάσος Κυριακίδης...

Γ.Χ.Χ.

Γέννηση και βάφτιση στον Πόντο

«Τη βαρσαία» (εγκυμοσύνη) την έκρυναν με κάθε τρόπο. Θεωρούνταν μεγάλη ντροπή να παρουσιάζεται μία «βαρεσμέντα - έμποδος» (έγκυος) μπροστά σε κόσμο.

Κάθε φορά που η έμποδος λαχταρούσε να φάει κάτι, έπρεπε απαραίτητα να της το προσφέρουν από φόβο «κατ' χάν' το παιδί».

Πίστευαν, πως «το χάσιμον τη παιδί» (αποβολή) προερχόταν από «ζορλαμάν» (ζόρι) και «αχπάραμαν» (φόβο).

Όταν έφτανε η ώρα της γέννας, «εντόκαν ατεν τα πόνια, έτρεχαν στη μαμή. Στο σπίτι ετοίμαζαν οι συγγενείς «τ' εμπάλα (πανιά) του μωρού, ενώ ψιθύριζαν: «Θε μ' και Παναία μ' προφτάστεν». Με τ' έναν λαλιάν να ελευθερούται». Η μαμή έφτανε για να αρχίσει το δύσκολο έργο της. «Φως τ' ομμάτα σ' αγούρ εν!», φώναζε η μαμή στο αντίκρουσμα του νεογέννητου. Στη συνέχεια τακτοποιούσε τη λεχώνα και την έβαζε στο κρεβάτι, έκοβε την τσίπα του μωρού, το έλουζε, το φάσκωνε και το έβαλε στο πλάι της μητέρας, λέγοντας: «Ε, φως στ' ομμάτα μουν, ο Θεόν ν' αξιών μας και σ' άεν βάπτισμάν άθε».

Υστερα από όλα αυτά φώναζαν τον ιερέα να «ευχάζ» και, αμέσως μετά, έστρωναν πλούσιο τραπέζι. Στη λεχώνα έδιναν να φάει μόνο σουπες, συνήθως «μαλέζ» (αλευρόσουπα).

Στα περίεργα παιδιά που ρωτούσαν πως βρέθηκε το μωρό, έλεγαν: «Α σο ποτάμ έγκεν από η μαμή» ή «α σο χωράφ». Τη λεχώνα 40 ημέρες δεν την άφηναν να κάνει βαριές δουλειές. «Ους τα σαράντα τη λεχούσας τ' έναν το ποδάρ' σο ταφίν εν», έλεγαν.

Ακόμη, τις νύχτες δεν την άφηναν μόνη στο δωμάτιο, από φόβο μήπως την πειράξουν οι μάγισσες. Την εφοδίαζαν με φυλαχτά για το «κακόν τ' ομμάτ».

Η πρώτη τροφή του μωρού, εκτός από το γάλα της μάνας του, ήταν το τσάι, το ζαχαρωμένο πανί, το μαλέζ και το γαλακτοχάβιτσο. Το μωρό το κοιμίζαν σε ξύλινη κούνια που ήταν με περισσή φροντίδα κατασκευασμένη. Οι φτωχοί χρησιμοποιούσαν «το ανεμοκούν» (ένα είδος κούνιας από σχοινί). Την ώρα που το έβαζαν στην κούνια, το σταύρωναν με ανοιγοκλεισμένη παλάμη και έλεγαν: «Επαρ ύπνον κι έπαρ ύαν».

Για την τύχη του μωρού έλεγαν: «Ο Θεόν γράφτ σο κασίιν (μέτωπο) άθε το θα έρται σο κιφάιν άθε».

Μετά από σαράντα μέρες (σαραντάρισμα) επέτρεπαν στη λεχώνα να κυκλοφορεί ελεύθερα. Σ' όλο αυτό το διάστημα γίνονταν επισκέψεις στη λεχώνα με πλούσια φαγητά («μακαρίναν», «τσιριχτά» κ.α.).

Από τις πρώτες μέρες της γέννησης του μωρού, φρόντιζαν να κάνουν «τα φωτίσια» (βάφτιση). Βιάζονταν να το κάνουν χριστιανό. Φοβόταν μήπως τους φύγει το παιδί σε κάποια κακιά ώρα «αφώτιστον». Σε περίπτωση ανάγκης έκαναν στο μωρό μία υποτυπώδη βάφτιση: Το ράνιζαν με νερό και αφού το α-

νύπωναν έλεγαν: «Εις το όνομα του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος Αμήν». «Ιμψόν βάπτισιν εν από», έλεγαν. Αν το μωρό γλύτωνε από το θάνατο, τότε το ξαναβάφτιζαν κανονικά.

Το νουό τον προσφωνούσαν «δεξάμενον» και τη νουνά «δεξαμέντσα». Οι κουμπάροι προσφωνούνταν «κουμπάρε» ή «σύντεκνε» και «κουμπάρτσα» ή «συντέξα» και τα παιδιά «δεξιμάτ» και «δεξιματά».

Το πρώτο το παιδί «εκράνεν» (βάφτιζε) ο κουμπάρος. Τον καλούσαν «με κερίν». Η βάφτιση γινόταν συνήθως «την Κερεκήν» (κυριακή) στην εκκλησία. Ο δεξάμενον έφερνε στην βάφτιση συνήθως «έναν πήχυν χασάν, έναν σταυρόν κι έναν γάταν φορεσίαν».

Όταν έφτανε η ώρα, ρωτούσε ο παπάς το «δεξάμενον»: «ντο όνομαν θα καλίς' ατο». Εκείνος, μετά από προηγούμενη συνεννόηση με τους γονείς του παιδιού έδινε το όνομα «τη πάππονος» ή «τη καλομάνας».

Οι συνηθισμένες ευχές που έδιναν μετά το όνομα ήταν: «Ε κια ναζεί καιν να σέρεστ' άτον». «Πολύχρονον και καλορίζικον να εν». «Αϊντε σιλύχρονον και σην χαράν άθε». «Ναζεί κι ο δεξάμενον». Μετά η μητέρα γονάτιζε μπροστά στο «σύντεκνον» και αφού φιλούσε το χέρι του παραλάμβανε το παιδί, λέγοντας: «Παντ' άξιος» ή «Αξιος ο κόπος ισ'». Ο δεξάμενον τότε της έλεγε: «Ναζεί, να βασιλεύ. Ας ελέψω σ' από ους τα 7 χρόνια. Τεσίμ εφτάγω σ' από, Α σ' άψιμον, α σο νερόν». Η τελετή έκλεινε με πλούσιο τραπέζι.

«Το κερίν» (την κουμπαριά) το σεβόταν και το τιμούσαν. Θεωρούσαν μεγάλη ντροπή να μαλώνουν μεταξύ τους οι σύντεκνοι. Το ενδιαφέρον του «δεξάμενον» για το βαφτιστικό του ήταν πολύ μεγάλο. Δεν το ξεχώριζε από τα δικά του παιδιά. Επίσης και το «δεξιμάτ» τιμούσε και σεβόταν το «δεξάμενον» σαν πατέρα του και τον επισκεπτόταν τακτικά.

ΤΑ ΠΑΡΧΑΡΙΑ

Του
Γιάννη Μελετιδή

Τα παρχάρια - γιαιλάδες ήταν τα θερινά βοσκοτόπια και βρίσκονταν πάνω στα βουνά.

Κάθε χωριό είχε και το δικό του παρχάρ, όπου τους θερινούς μήνες γινόταν αξιοποίηση της πλούσιας βοσκής.

Στο παρχάρ υπήρχαν διάσπαρτες καλύβες, άλλες με χαρτώματα (σκεπασμένες με λεπτό σανίδι) κι άλλες με χώμα σκεπασμένες που αποτελούσαν «ΟΠΑΝ», δηλαδή οικισμό.

Οι καλύβες χτίζονταν σε μέρος του παρχάρ, που είχε προστασία από τους ανέμους και κρύο νερό (πηγάδι). Η κάθε καλύβα είχε στην αυλή της περιτοίχισμα (τσιβιριμάν) όπου συγκεντρώνονταν τα ζώα μετά την βοσκή.

Στα παρχάρια έμεναν με καθορισμένη αμοιβή (βούτυρον, πασκιτάν κ.λ.π.) εκτός από τους τσοπάνους και ορισμένες μεσήλικες γυναίκες, οι παρχαρομάνες ή οι παρχαρέτσες ή οι ρωμάνες, όπως τις έλεγαν και οι οποίες ήταν ειδικευμένες στη γαλακτοκομία.

Την αμοιβή του τσοπάνου και της παρχαρέτσας τη θεωρούσαν ιερή υποχρέωση. «Τσοπάν, και παρχαρέτσας δίκαιον που τρώγει παράδισ' πόρταν κ' ελέπ». Το παρχάρεμα, ανάλογα με τις κλιματολογικές συνθήκες της περιοχής άρχιζε συνήθως από τα μέσα του Μάη και τελείωνε στα μέσα του Σεπτεμβρίου.

«Η παρχαρέτσα λάλεσεν, η παρχαρέτσα είπε:

Εξεβρεν ο Καλομηνάς (Μάης) ζεστά καιρούς εποίκεν.

Τα ρασόπα πρασινίζανε, εγένταν χορτάρια,

τα ζα καιρός να παρεβγαίν' σ' έρημα τα παρχάρια».

Τη συγκεκριμένη μέρα με την ευλογία του ιερέα, οδηγούσαν «βίον σο παρχάρ' και το παρέδιναν «σο τσοπάνο» ή «ση παρχαρέτσα» με τα απαραίτητα σκεύη και εργαλεία της γαλακτοκομίας.

Τα σπουδαιότερα ήταν: Τα αλμεχτέ-

ρια, τα χαλκία, τα γαβάνες, τα κοβλάκια, οι κουτάλες, τα ξυλάγγια, τα βαρέλια.

Η ζωή στα παρχάρια ήταν δύσκολη και κοπιαστική. Ο τσοπάνος και η ρωμάνα δεν είχαν ούτε στιγμή «καθισμένη» (εξοκούραση). Βασικές ασχολίες στο παρχάρ ήταν: βοσκή και περιποίηση των ζώων, άρμεγμα, βράσιμο του γάλακτος, πήξιμο σε γιαούρτι, δρουβάνισμα για να βγάλουν το βούτυρο, να ετοιμάσουν το τυρί και το πασκιτάν.

Εκτός από τις βαριές αυτές δουλειές οι παρχαρέτ' αντιμετώπιζαν και κινδύνους από καταιγίδες, από ληστείες, από επιθέσεις αγριμιών και από κατακλιμάματα σε γκρεμούς. Όλα αυτά τα προβλήματα τα αντιμετώπιζαν αγγόγγιστα και κατόρθωναν έτσι να έχουν πολλά οικονομικά οφέλη.

Τα ζώα στα παρχάρια είχαν τριπλάσια απόδοση σε γάλα και βούτυρο. Ακόμη ο καθαρός αέρας, η αγνή φυσική τροφή και το ήσυχο περιβάλλον επιδρούσαν ευεργετικά και στους παρχαρέτες.

Την ήρεμη αυτή ζωή την τάραζαν, δυστυχώς πολλές φορές, τα μαλώματα, οι παρεξηγήσεις που ξεσπούσαν ανάμεσα σε δύο γειτονικά ελληνικά χωριά εξαιτίας του γεγονότος ότι το ένα χωριό δεν αναγνώριζε τα σύνορα του παρχάρ του άλλου χωριού. Τις διενέξεις αυτές οι τουρκικές αρχές τις υποδαύλιζαν για λόγους πολιτικής σκοπιμότητας.

Σε ορισμένα παρχάρια, που ήταν πραγματικά κέντρα παραθερισμού, υπήρχαν παρεκλήσια που γιόρταζαν το καλοκαίρι. Σ' αυτά γίνονταν μεγάλα πανηγύρια και λάβαιναν μέρος δεκάδες χωριά από τις κοντινές και απομακρυσμένες περιοχές. Εκεί οι χωρικοί πουλούσαν τα προϊόντα τους και αγόραζαν άλλα.

Η επιστροφή από το παρχάρ έπαιρνε πανηγυρικό χαρακτήρα. Όλο το χωριό ήταν στο πόδι, για να υποδεχτεί τους παρχαρέτες. Η ζωή μακριά από τα αγαπημένα πρόσωπα δημιουργούσε έντονες νοσταλγίες.

«Εσού έλα παρχάρ, εγ' ασήν ξενητείαν, τ' ομμάτια μ' εσκοτεινέψαν ας σήν αροθυμίαν».

ΑΛΛΟ ΕΝΑ ΞΑΦΝΙΚΟ ΧΤΥΠΗΜΑ!

Του
κ. Ανδρέα Ελ. Ταταριδής

Ο κ. Λευτέρης Παπαδόπουλος ομολογουμένως με την πέννα του πολλές φορές μας προβάλλει. Τόσο με την στήλη του στα «ΝΕΑ» Ματιές, όσο και με εκτενή ρεπορτάζ του στην ίδια αυτή εφημερίδα που τακτικά μας προβάλλει.

Αλλά τούτη τη φορά οι Ματιές του (11-1-1999) με το αρθρίδιό του «Μόνο σταυρούς» μας στενοχώρησε διότι μας ανήγγελε τον ξαφνικό χαμό ενός σπουδαίου συμπατριώτη μας, του Γιάννη Ταϊγανίδη, που ήταν

καθηγητής του Πολυτεχνείου και Επίτιμος Πρόεδρος της Ομοσπονδίας Ποντιακών Συλλόγων στην Ευρώπη. Μάλιστα δε ο Ταϊγανίδης με την πιο πάνω ιδιότητά του, είχε παραλάβει στο τέλος του απελθόντος έτους το βραβείο που απένειμε η Ακαδημία Αθηνών στην εν λόγω Ομοσπονδία!

Τον Γιάννη Ταϊγανίδη είχα την χαρά (και τη τιμή) να γνωρίσω προ ετών, στα εγκαίνια της Στέγης Ποντιακών Κοιμηθίων της Επιτροπής Ποντιακών Μελετών, στην Ν. Σμύρνη Αθηνών. Ήταν ένας ομορφάντρας, ψηλός, σπητός, σοβαρός και με έκδηλη την αγάπη του για τον πόνο και τους πόντους.

Ενδιαφερόταν πολύ για τους πόντους, που ζούσαν ως μετανάστες στην Ευρώπη. Τον είχαν επίτιμο πρόεδρό τους κι' αυτός επεμελείτο ενός σπουδαίου περιοδικού τους, του «ΞΕΝΙΤΕΑ»! Μου τόσκειλε δύο ή τρεις φορές, μετά τον... έχασα!

Και να τώρα, εντελώς αναπάντεχα, μαθαίνω από τον φίλο-πόντιο δημοσιογράφο κ. Λευτέρη Παπαδόπουλο (νομίζω πως η μητέρα του είναι πόντια!) τον ξαφνικό (= από συγκοπή καρδιάς) χαμό του Γιάννη Ταϊγανίδη, του προσφυγόπουλου από την Μακεδονία, που αξιώθηκε να γίνει καθηγητής σ' ένα ίδρυμα Πανεπιστημιακού επιπέδου, το Εθνικό Μετσόβειο Πολυτε-

χνείο!

Χάσαμε, λοιπόν, ένα σπουδαίο συμπατριώτη! Κρίμα! Ας είναι ελαφρύ το χώμα της

Αττικής Γης που τον σκέπασε!

Ανδρέας Ελ. Ταταριδής
Ζάκυνθος

Στη μνήμη ΤΟΥ ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΤΣΙΛΙΓΚΕΡΙΔΗ

Το Δ.Σ. της Ε.Λ.Β. προσέφερε στο ειδικό σχολείο της Βέροιας το ποσό των 20.000 δρχ. στην μνήμη του αείμνηστου Κυριάκου Τσιλιγκερίδη, ο οποίος υπήρξε ένα από τα επίλεκτα μέλη του, με ιδιαίτερη συμβολή στο ποντιακό θέατρο.

Ήταν ο αείμνηστος Ένας άνθρωπος της προσφοράς. Η προσφορά του ήταν καρπός της περισσείας αγάπης του για τον άνθρωπο.

Ας είναι αιωνία η μνήμη του.

• Στη φωτο ο αείμνηστος Κυριάκος Τσιλιγκερίδης σε ερμηνευτικό του ρόλο σε ποινική σκηνή

ΕΥΞΕΙΝΟΣ ΛΕΣΧΗ ΒΕΡΟΙΑΣ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΝΕΩΝ

Ο Σύλλογος Ποντίων Ν. Ξάνθης, με τον οποίο η Εύξεινος Λέσχη συνεργάζεται πραγματοποιεί εκδήλωση κατά τη διάρκεια της οποίας θα βραβεύσει αριστούχους μαθητές μελών του (Γυμνασίου, Λυκείου, Α.Ε.Ι., Τ.Ε.Ι.) και θα τιμήσει στελέχη του που πρόσφεραν πολύτιμο έργο.

Στην εκδήλωση αυτή κατόπιν προσκλήσεως, θα πάρει μέρος το τμήμα Νέων της Ε.Λ.Β.

Στόχος της πολιτιστικής αυτής εξόρμησης, εκτός από τον χαιρετισμό, την απονομή τιμητικής πλακέτας και την προσφορά βιβλίων, είναι να εκμεταλλευτούν τη συνάντησή αυτή προκειμένου ν' ανταλλάξουν σκέψεις γύρω από τα προβλήματα οργάνωσης της Ποντιακής Νεολαίας.

Ευχόμαστε ολόψυχα οι δημόσιες αυτές σχέσεις μεταξύ των Νέων μας, να γενικευτούν και να δημιουργήσουν τις ευνοϊκές εκείνες προϋποθέσεις που θα βοηθήσουν να ξεπεράσουμε τα αδιέξοδα στον οργανωτικό μας τομέα.

Σκευή και εργαλεία

Πολλά από τα αντικείμενα που χρησιμοποιούνται στην παραγωγή των προϊόντων είναι σκευή και εργαλεία. Τα περισσότερα από αυτά είναι κατασκευασμένα από μέταλλο ή ξύλο. Τα εργαλεία χρησιμοποιούνται για να βοηθήσουν τον άνθρωπο να κάνει τη δουλειά του πιο εύκολα και πιο αποτελεσματικά. Τα σκευή χρησιμοποιούνται για να βοηθήσουν τον άνθρωπο να κάνει τη δουλειά του πιο εύκολα και πιο αποτελεσματικά.

Α. Τ. Του σπιτιού

1. Τα χουλάρα (κουτάλια). Τα χρησιμοποιούνταν από ξύλο σε σχήμα σφαιρικό. Υπήρχαν μικρά και μεγάλα κουτάλια. Τα μικρά τα χρησιμοποιούσαν τα παιδιά. Στις μεγάλες σκάλιζαν πολλές φορές διάφορες παραστάσεις από τη ζωή.

2. Το τρανόν το κουτάλ' (κουτάλια). Τα κατασκευάζαν επίσης από ξύλο σε σχήμα σφαιρικό. Υπήρχαν μικρά και μεγάλα κουτάλια. Τα μικρά τα χρησιμοποιούσαν τα παιδιά. Στις μεγάλες σκάλιζαν πολλές φορές διάφορες παραστάσεις από τη ζωή.

3. Η τέντζερα (ο τέντζερης). Ήταν κατασκευασμένη από χαλκό σε σχήμα κυλινδρικό και είχε καπάκι. Τη χρησιμοποιούσαν για τα ραστά φαγητά.

4. Το τηγάν. Ήταν όπως το σημερινό. Το χρησιμοποιούσαν στα ηγανίσματα.

5. Το τρανόν το τηγάν'. Ήταν ένα μεγάλο τηγάνι με καπάκι. Το χρησιμοποιούσαν για το ψήσιμο του ψωμιού και πίτας.

6. Το χαλκόν. Ήταν ένα μεγάλο χαλκίνο σκεύος σε σχήμα κυλινδρικό.

Είχε λαβή ημικυκλική, από όπου και το κρεμούσαν πάνω από το τζάκι. Το χρησιμοποιούσαν για την Παρασκευή μεγάλης ποσότητας φαγητού.

7. Το χειροχάλκ'. Ήταν μεγαλύτερο από το "χαλκόν" και είχε κι αυτό ημικυκλική λαβή. Το χρησιμοποιούσαν για το βράσιμο μεγάλης ποσότητας νερού ή κρέατος.

8. Η ταβά. Ήταν ένα χαλκίνο σκεύος με μικρό βάθος. Είχε δύο λαβές και το χρησιμοποιούσαν για το ψήσιμο του πεκμεζιού.

9. Το τσαερόν (τσαγιέρα). Ήταν χαλκίνο και το χρησιμοποιούσαν, όπως σήμερα, για το βράσιμο του τσαγιού.

10. Η τσεβζέ (μπρίκι). Ήταν χαλκίνο σκεύος σε σχήμα κυλινδρικό. Η χρήση του ήταν ίδια με την σημερινή.

11. Το μαχαίρ'. Τα μαχαίρια τα κατασκευάζαν από σίδηρο. Είχαν διάφορα μεγέθη και σχήματα.

12. Το τάσ' (κύπελλο). Ήταν ένα χαλκίνο μικρό σκεύος. Η διάμετρος της μέσης του ήταν μεγαλύτερη από τη διάμετρο του ανοίγματός του. Το χρησιμοποιούσαν για να πίνουν νερό, γάλα και τσάι.

13. Το τσανάχ'. Ήταν ένα κοίλο ημισφαιρικό σκεύος με πρόσθετη βάση, με σχήμα κυρτό ημισφαιρικό. Η διάμετρος της βάσης ήταν μικρότερη από τη διάμετρο του ανοίγματός του. Υπήρχαν χαλκίνα και πήλινα τσανάχ'. Το τσανάχ' ήταν το κλασικό πονιακό πιάτο.

14. Τα λέντσερ. Αποτελούσαν ένα είδος πήλινων πιάτων, με μικρό σχετικό βάθος.

15. Τη βουτυρί τα τσουκάλα. Ήταν πήλινα ή ξύλινα σε σχήμα κυλινδρικό. Είχαν διάμετρο στη μέση μεγαλύτερη από τη βάση και είχαν δύο ημικυκλικές λαβές.

16. Το γαβάν (το γουδί). Το κατασκευάζαν από πέτρα ή ξύλο. Είχε σχήμα κυλινδρικό και εσωτερικά ήταν κοίλο.

17. Τα κούπα. Ήταν μεγάλα πιάτα, που τα χρησιμοποιούσαν κυρίως για αγροτικά προϊόντα.

18. Το σταμνίν (στάμνα). Το κατασκευάζαν από χαλκό. Το στόμιό του είχε σχήμα στρόγγυλο. Είχε μια λαβή και το χρησιμοποιούσαν για τη μεταφορά νερού.

19. Το νεροκόσκυλο. Ήταν ένα είδος κολοκυθίου με μακρύ μίσχο και ξυλώδη φλούδα. Το χρησιμοποιούσαν στο πλύσιμο.

20. Τα τενεκέας. Ήταν δύο δοχεία από λαμαρίνα σε σχήμα περίπου κύβου. Είχαν ξύλινη λαβή. Τα τενεκέας τα κουβαλούσαν τα ζώα.

21. Το κεβκίρ. Ήταν ένα ημισφαιρικό χαλκίνο σκεύος. Με το σκεύος αυτό στράγγιζαν τα μακαρόνια. Ένα άλλο είδος ήταν και το "σιρκέτο" με σχήμα κυλινδρικό και με βάση μικρότερη από το ανοίγμα του.

22. Τα καρσάνα. Τα κατασκευάζαν από ξύλο σε σχήμα κυλινδρικό. Υπήρχαν μικρά και μεγάλα. Τα χρησιμοποιούσαν για την Παρασκευή "τσιριχτών".

23. Το ξυλάγγ'. Ήταν κατασκευασμένο από ξύλο σε σχήμα κυλινδρικό. Εμοιαζε με είδος βαρελιού. Στο μέσο είχε μεγαλύτερη διάμετρο από τις δύο του βάσεις. Είχε άνοιγμα στο μέσο από όπου έριχναν μέσα το γιαούρτι (το οξύγαλαν). Το χρησιμοποιούσαν για την Παρασκευή του βούτυρου.

24. Το σκαφιδ' (η σκάφη). Το κατασκευάζαν από ξύλο και το χρησιμοποιούσαν στο ζύμωμα του αλευριού. Υπήρχαν και τα σκαφίδια πλυσίματος, αλλά κάπως κατώτερης ποιότητας.

25. Το τουζλούχ' (αλατιέρα). Ήταν κατασκευασμένο από ξύλο σε σχήμα κυλινδρικό. Είχε και καπάκι. Μέσα φύλαγαν το αλάτι.

26. Το υλιστέρ'. Ένα είδος μικρού κόσκινου σε σχήμα κοίλο σφαιρικό, με μικρή λαβή. Με το σκεύος αυτό, στράγγιζαν το γάλα.

27. Το σάτσ'. Ήταν μια πλάκα στρόγγυλη μεταλλική λαμαρίνα, όπου πάνω έψηναν τα φύλλα ζυμαριού (γιοχάδες), αφού πρώτα άλειφαν την κάτω επιφάνεια με στάχτη ανακατεμένη με νερό.

28. Η μπροστιά (πυροστιά). Ήταν ένας τρίποδος από σίδηρο.

29. Η μασιά. Κατασκευασμένη από σίδηρο. Το σχήμα της και η χρήση της, όπως και η σημερινή.

30. Η χλαγού. Ήταν μια βέργα κυλινδρική. Τη χρησιμοποιούσαν για να ανοίγουν φύλλα ζυμαριού.

31. Η καταμάιν'. Ήταν μια βέργα, που στη μία άκρη της είχε δεμένα κουρέλια. Τη χρησιμοποιούσαν για να καθαρίζουν τη στάχτη του φούρνου.

32. Η κελπερή. Μεταλλική πλάκα σαν ένα είδος τσάπας. Στην πάνω της πλευρά είχε σωληνοειδή υποδοχή, απ' όπου περνούσε βέργα. Τη χρησιμοποιούσαν, για να μεταφέρουν τα κάρβουνα του φούρνου.

33. Το σίδερον. Ήταν μια βέργα, που τη χρησιμοποιούσαν για να θρυμματίζουν τα κάρβουνα του φούρνου.

34. Η πιρρίφτα. Ήταν το ξύλινο φυτάρι του φούρνου.

35. Το κοσκίν' (κόσκινο). Ήταν όμοιο περίπου με το σημερινό.

36. Το φορκάλ' (η σκούπα). Την κατασκευάζαν από θάμνους. Ένα άλλο είδος ήταν το τσαρφορκάλο, που το έφτιαχναν από ένα φυτό και το χρησιμοποιούσαν για το σκούπισμα της αυλής και των δρόμων.

Β. Τα αγροτικά

1. Το αλέτρ' (άροτρο). Το κατασκευάζαν από ξύλο με δύο σιδερένια υνία (τσάτ' αμπάν'). Ένα

άλλο είδος αλετριού ήταν και πουλούχ', που ήταν όλο από σίδηρο. Ακόμη υπήρχε και ένα άλλο είδος που λεγόταν γαράσαπαν και το χρησιμοποιούσαν μόνο για το άνοιγμα αυλακιών. Αυτό γινόταν από ξύλο και είχε μόνο ένα υνί.

2. Ο ζυγός (ποιντρούχ' μαλού). Τον κατασκευάζαν από δύο ξύλα, που συνδέονταν μεταξύ τους με δύο κάθετες ξύλινες βέργες. Υπήρχαν και άλλες δύο βέργες σιδερένιες, τα ζευλία, που στο πάνω μέρος τους σχημάτιζαν κύκλο και στο κάτω ήταν μυτερά. Τα ζευλία περνούσαν κάθετα από τις δύο τρύπες των οριζόντιων ξύλων και κρατούσαν τα βόδια στο ζυγό. Το οριζόντιο ξύλο του ζυγού, που ήταν πάνω από το λαιμό του βοδιού, σχημάτιζε καμπύλη, για να το προστατεύει από τραυματισμό. Ακόμη είχε μια άλλη τρίτη σιδερένια βέργα που περνούσε κι αυτή κάθετα από το μέσο των δύο ξύλων του ζυγού. Με αυτό το "ζευλι" συνδεόταν ο ζυγός με το κάρο ή το αλέτρι. Υπήρχαν δυο είδη ζυγών. Ο ένας λεγόταν "τη γαράσαπανι το ζυγόν" και ο άλλος "το ζυγόν τα' αλετρι".

3. Το βουρκέντ' (η βουρκέντρα). Ήταν μια ξύλινη βέργα από γερό ξύλο. Στη μία άκρη της είχε ένα καρφί για να τσιμπούν τα βόδια και στην άλλη μια τριγωνική πλάκα σιδερένια για να ξύνουν τη λάσπη του αλετριού.

4. Το σιτίλ' (ποτιστήρας). Το κατασκευάζαν από λαμαρίνα και το χρησιμοποιούσαν για να ποτίζουν τα φυτά.

5. Τα μακκέλα (τσάπες). Υπήρχαν διάφορα μεγέθη, όπως και σήμερα.

6. Τα τσιβία (φυτευτήρες). Κατασκευάζονταν από ξύλο. Η πάνω άκρη κατέληγε σε μια ή δύο γωνίες. Η κάτω ήταν μυτερή. Με τα τσιβία άνοιγαν τρύπες και φύτευαν τα φυτά.

7. Το καγάν' (δρεπάνι). Ήταν όπως το σημερινό.

8. Το ρινίν (η λίμα). Υπήρχαν διάφορα μεγέθη και είδη.

9. Το πηλέ τασί (πέτρα για ακόνισμα). Υπήρχαν ειδικές πέτρες που τις χρησιμοποιούσαν για το ακόνισμα των μαχαιριών.

10. Τα ελικά. Ήταν ξύλινες θήκες για τα δάχτυλα. Τα χρησιμοποιούσαν, όταν θέριζαν με το δρεπάνι.

11. Το τουκάν' (δουκάν). Κατασκευάζονταν από ξύλο πεύκου. Η μπροστινή του πλευρά ήταν γαμψή. Στην κάτω επιφάνεια είχε πέτρες καρφωμένες, που ονομάζονταν τσακμακόπετρες και ήταν αιχμηρές. Αυτές οι πέτρες κατατεμάχιζαν τα στάχια. Το τουκάν συνδεόταν με τον άξονα του ζυγού με σχοινί.

12. Η συρκού. Ήταν μια σανίδα, που είχε μήκος ένα περίπου μέτρο και πλάτος τριάντα εκατοστά. Είχε ξύλινη λαβή, που ήταν καρφωμένη στη σανίδα. Με τη συρκού συγκέντρωναν τα αλωνισμένα στάχια στο κέντρο του αλωνιού.

13. Η γιαπά. Ήταν ένα καθρόνι μήκους 60 έως 70 εκατοστά με μια ξύλινη λαβή. Κατά μήκος του καθρονιού υπήρχαν τρύπες, από όπου περνούσαν βέργες και που ήταν γαμψές στις άκρες. Τη γιαπά τη χρησιμοποιούσαν στο λίκνισμα.

Υπήρχε ένα άλλο είδος γιαπά που είχε μεγαλύτερο μέγεθος και χρησιμοποιήθη για τη μεταφορά του άχυρου.

Ενδυμασία - υπόδηση και κοσμήματα

Η ενδυμασία και υπόδηση ήταν προσαρμοσμένες στις κοινωνικές συνθήκες της εποχής και στις κλιματολογικές ανάγκες. Ο νεωτερισμός κυρίως στην ενδυμασία, μπήκε πολύ αργά και δειλά. Περισσότερο επηρέαζε την ενδυμασία των κατοίκων των αστικών κέντρων και λιγότερο της υπαίθρου. Η πονιακή ενδυμασία δεν είχε ομοιότητες με την ενδυμασία των άλλων ομογενών της Μ. Ασίας.

Ομοιότητα παρουσίαζε η ανδρική ενδυμασία κυρίως με της Χίου, της Κρήτης και των άλλων νησιών του Αιγαίου. Η γυναικεία παρουσίαζε ομοιότητα κυρίως με την Κυπριακή, της Σαλαμίνας, Κύμης, Αίγινας, Μεγάρων και Μάνης. Γενικά η ενδυμασία και η υπόδηση τόσο η ανδρική, όσο και η γυναικεία, ήταν σχεδόν ομοιομορφες σ' όλο τον Πόντο και το Καρς.

A. Ανδρική ενδυμασία και υπόδηση

1. Το καμίσ' (πουκάμισο). Ήταν φτιαγμένο από άσπρο πανί, χασέ, λινό ή από καννάβικο ύφασμα και το φορούσαν κατάσαρκα, όπως ακριβώς το σημερινό φανελάκι. Είχε στενό γιακά και ευρύχωρα μανίκια. Υπήρχαν και μεταξωτά πουκάμισα που τα φορούσαν συνήθως οι νέοι και οι νιογάμπροι.

2. Το σάβρακον, που λεγόταν και (ίστονη (στην τουρκική)). Το έφτιαχναν από καννάβικο ύφασμα ή από χασέ. Το έδεναν στη μέση με λεπτή ταινία (βρακοζώνια) και έφτανε ως τον αστράγαλο, όπου στένευε. Το καμίσ' και το σάβρακο, δηλαδή τα δύο μαζί, τα έλεγαν καμισάβρακα.

3. Το γελέκ' (γελέκι). Ήταν φτιαγμένο από βαμβακερό ύφασμα χωρίς μανίκια. Ήταν φοδραρισμένο. Έφτανε από το λαιμό ως τη μέση. Κουμπωνόταν μπροστά, σταυρωτά, με κουμπιά (κοτσάκα) και είχε τσέπη στη δεξιά πλευρά. Το φορούσαν πάνω από το καμίσ'. Άλλο είδος γελεκιού ήταν το λεγόμενο τζαμαντάν (τουρκικά), που το κατασκεύαζαν από τσόχα κόκκινη ή λιλά και από εγχώριο μαύρο σάλι. Είχε δύο τσέπες σε κάθε πλευρά, που βρίσκονταν περίπου στο ύψος του στήθους. Το τζαμαντάν είχε και κεντήματα από διάφορα χρώματα (πρχύλλα).

4. Η ζιπούνα ή ζουπάνια (εντερή στην τουρκική). Έφτανε από το λαιμό ως τη μέση και πολλές φορές ξεπερνούσε τα γόνατα. Υπήρχαν δυο είδη. Η πρώτη ήταν σταυρωτή με διπλό στήθος, όπου άλλοτε έβαζαν το δεξιό μέρος πάνω στο αριστερό και άλλοτε πάλι αντίστροφα.

Κουμπωνόταν πάνω στους ώμους με ένα ή δυο κουμπιά βαμβακερά μαύρα ή γαλάζια. Αυτό το είδος της ζιπούνας το φορούσαν πάνω από το πουκάμισο. Η δεύτερη διέφερε από την πρώτη στο ότι το στήθος ήταν ανοιχτό από το λαιμό ως κάτω και το φορούσαν πάνω από το γιλέκο.

Ζιπούνα φορούσαν και οι γυναίκες. Και τα δύο είδη της ζιπούνας είχαν μανίκια και τσέπη. Πολλές ζιπούνες είχαν κεντήματα στα μανίκια και στις άκρες. Έφτιαχναν τη ζιπούνα από ύφασμα κανναβιού, μάλλινο ή βαμβακερό. Οι κάτοικοι των πόλεων φορούσαν ζιπούνες μεταξωτές που είχαν χρώμα σκούρο πράσινο ή βυσσινί.

5. Το σαλβάρ (παντελόνι). Ήταν φτιαγμένο από χοντρό μάλλινο ύφασμα ή από βαμβακερό χωρίς φόδρα. Επειδή ήταν φαρδύ, σχημάτιζε πολλές κάθετες πτυχές μπροστά και πίσω. Το σαλβάρ μπροστά είχε μια σχισμή (τσιλτεφέρ, από το τσιλτεύ = ουρώ) χωρίς κουμπιά. Στο άνω μέρος (ζουζάκ') και περιφερειακά δένονταν το σαλβάρ στη μέση με το βρακοζών (χοντρή κλωστή) που τα άκρα του κατέληγαν σε φούντες (πισκιά).

6. Καραβάνα. Ήταν ένα είδος σαλβάρ, όμοιο περίπου με το κρητικό, που το πίσω μέρος της λεγόταν κουρούκ (ουρά). Καραβάνα φορούσαν και τα μι-

κρά αγόρια και τα κορίτσια.

7. Το ποτούρ'. Το φορούσαν όπως το σαλβάρ' και ξεχώριζε απ' αυτό στο ότι, ενώ στο άνω μέρος ήταν πολύ φαρδύ, από τα γόνατα και κάτω στένευε, όπως η ζίπκα περίπου. Το ποτούρ' το έφτιαχναν από εντόπιο μάλλινο ύφασμα.

8. Η ζίπκα, που λεγόταν και ζίφκα ή ζίβρα ήταν ένα είδος πανταλονιού που δένονταν στη μέση με το βρακοζών. Σχημάτιζε πολλές πτυχές μπροστά και περισσότερες πίσω. Το πλάτος της ζίπκας όσο πήγαινε προς τα κάτω στένευε και πιο πολύ και κατέληγε στα βρακοπόδια. Στα πλάγια είχε δυο σχισμές κεντημένες, που χρησιμοποιούνταν για τσέπες. Έφτιαχναν τη ζίπκα από χοντρό μάλλινο ύφασμα και είχε συνήθως χρώμα καφέ ή μαύρο. Όσοι φορούσαν ζίπκας τους ονόμαζαν ζιπκαλήδες.

9. Τσισρούπασι. Ήταν ένα είδος στενής βράκας που το φορούσαν στην ώρα της εργασίας.

10. Η σαλταμάρκα. Ήταν ένα πανωφόρι από μαύρη ή καφέ τσόχα. Είχε μανίκια που στις άκρες ήταν σχιστά και κεντημένα. Το μπροστινό μέρος ήταν ανοιχτό χωρίς κουμπιά. Είχε στα πλευρά από μια τσέπη κεντημένη. Τη σαλταμάρκα συνήθως την έριχναν στη πλάτη και ήταν ένα είδος σακακιού. Τη φορούσαν στις γιορτές πάνω από τη ζιπούνα.

11. Η τζόχα. Ήταν ένα είδος σαλταμάρκας φτιαγμένη από μάλλινο ύφασμα και τη φορούσαν πάνω από τη ζιπούνα. Είχε χρώμα μαύρο ή χακί. Η τζόχα είχε δύο τσέπες, ανά μία σε κάθε πλευρά. Τσόχα φορούσαν και οι γυναίκες, με τη διαφορά ότι η γυναικεία ήταν πιο μακριά. Ορισμένοι φορούσαν τζόχα που είχε και φόδρα.

12. Η γούνα. Ήταν φτιαγμένη από τσόχα μαύρη, καφέ ή χακί και έφτανε ως τα πόδια. Είχε για φόδρα γούνα αρνιού, αλεπούς ή και αρκούδας. Τα μανίκια ήταν ευρύχωρα, μακριά και είχαν φόδρα από πανί. Είχε δυο τσέπες (ανά μία κάθετες στις πλευρές). Μπροστά ήταν ανοιχτή χωρίς κουμπιά. Σε πολλά είδη γούνας το μέρος του ανοίγματος είχε γούνα διαφορετική από την εσωτερική. Γούνα φορούσαν συνήθως οι ηλικιωμένοι. Υπήρχε ένα είδος γούνας που έφτανε ως τη μέση και την έλεγαν "κοντογούν'", ενώ η μακριά λεγόταν "μακρογούν'".

13. Η τζιουμπέ ή τζιμπά. Είχε το σχήμα της γούνας από τσόχα ή καστάρ', αλλά χωρίς γούνα και τη φορούσαν ορισμένοι κάτοικοι των αστικών κέντρων.

14. Το μασλάχ. Ήταν ένα είδος κάπας που έφτανε ως τα γόνατα. Μπροστά ήταν ανοιχτό και το έδεναν με δυο κορδόνια. Είχε χρώμα σκούρο. Το φορούσαν συνήθως στους χειμερινούς μήνες.

15. Ο αμπάς. Ήταν ένα είδος σακακιού από χοντρό ύφασμα με στενό γιακά. Το μπροστινό μέρος ήταν ανοιχτό και δένονταν με δυο κορδόνια. Τα μανίκια του στις άκρες ήταν σχιστά και είχαν κουμπιά. Ο αμπάς είχε δυο τσέπες ανά μία σε κάθε πλευρά, καθώς και φόδρα.

16. Τα ορτάρα (κάλτσες). Ήταν πλεκτά μάλλινα άσπρα ή μαύρα. Τα έπλεκαν οι γυναίκες με πένη βελόνες, που λεγόταν "τζουπιά". Τα ορτάρα που είχαν κοντό λαιμό λεγόταν "κοντογούλ'" και εκείνα που έφταναν ως τα γόνατα "μακρογούλ'". Γύρω από τα γόνατα δένονταν τα μακρογούλ' με λεπτό κορδόνι κλωστής (καλιζοδέτα), το οποίο πολλές φορές κατέληγε σε φούντα.

17. Τα τερλίκια. Ήταν φτιαγμένα από μαύρο γερό ύφασμα, που κάλυπτε όλο το πέλμα και το περισσότερο μέρος του ποδιού. Τα φορούσαν πάνω από κάλτσες για να διατηρούνται τα πόδια ζεστά μέσα στα τσαρούχια.

Γυναικεία ενδυμασία και υπόδηση

1. Το καμίς' (πουκάμισο). Ήταν από άσπρο πανί με μακριά και φαρδιά μανίκια, συνήθως κεντημένα. Κατά τα άλλα δεν ξεχώριζε από το αντρικό καμίς'. Στα ασπικά κέντρα φορούσαν και πουκάμισα μεταξωτά ή αραχνούφαντα.

2. Το γελέκ'. Ήταν ένα είδος στηθόδεσμου και το φορούσαν κάτω από τη ζιπούνια. Κατασκευαζόταν από λεπτό πανί και ήταν χωρίς μανίκια. Κουμπωνε μπροστά στο μέσο με κουμπιά.

3. Η ζιπούνα (εντερή). Τη φορούσαν πάνω από το πουκάμισο. Κατασκευαζόταν από λεπτό ωραίο ύφασμα. Είχε στενό γιακά, σχιστά μανίκια γυρισμένα προς τα πάνω. Ορισμένες ζιπούνες στις άκρες των μανικιών είχαν κεντήματα και κουμπιά. Η φόδρα της ζιπούνας ήταν από άσπρο πανί και από τη μέση και κάτω ήταν πιο φαρδιά και είχε μπροστά άνοιγμα ως τον αφαλό και κουμπωνόταν.

4. Το σπαρέλ. Ήταν ένα τετράπλευρο ύφασμα που κάλυπτε το λαιμό, το στήθος και τη μέση. Το δέσιμο γινόταν με δυο κορδόνια γύρω από το λαιμό και με δυο ταινίες (σπαροδέμα) γύρω από την μέση. Το σπαρέλ γύρω από το λαιμό είχε σχήμα ημικυκλικό με κέντημα. Η φόδρα του ήταν από άσπρο πανί.

5. Η κοκνέτσα. Ήταν ένα τετράπλευρο μάλλινο ύφασμα, που το ύφαιναν οι γυναίκες και το έβαφαν κεραμιδί, με ρίζες φυτού (λυθρίδα). Την κοκνέτσα την τύλιγαν οι γυναίκες πάνω από τη ζιπούνα κι έφτανε από τη μέση ως τα πόδια. Η κοκνέτσα δενόταν μόνο μπροστά με τα "κλεμιά". Τα κλεμιά ήταν ταινίες που τις ύφαιναν από μάλλινα χρωματιστά νήματα και τις έδιναν διάφορα κομψά σχήματα.

6. Η φωτά. Ήταν ένα είδος ποδιάς από ύφασμα μεταξωτό ή βαμβακερό. Είχε σχήμα τετράγωνο με πλατιές ραβδώσεις κάθετες ή οριζόντιες. Η φωτά δενόταν, όπως η κοκνέτσα.

7. Η λιπατέ. Ήταν ένα μακρύ πανωφόρι από βαμβακερό ύφασμα ή από φανέλα. Μπροστά ήταν ανοιχτή με γιακά στενό. Μεταξύ της φόδρας και του εξωτερικού υφάσματος είχε βαμβάκι. Λιπατέν φορούσαν τους χειμερινούς μήνες, συνήθως οι γριές και τα παιδιά.

8. Η τσόχα. Ήταν ένα πανωφόρι χωρίς φόδρα από μάλλινο χονδρό ύφασμα. Έφτανε από το λαιμό ως τη μέση και το μπροστινό της μέρος ήταν πολύ ανοιχτό. Την τσόχα τη φορούσαν πάνω από τη ζιπούνα.

9. Η σαλταμάρκα. Ήταν ένα κοντό πανωφόρι που έφτανε από το λαιμό ως τη μέση. Είχε στενό γιακά και μανίκια μακριά. Μπροστά δεν είχε κουμπιά και η φόδρα της ήταν κόκκινη. Ορισμένες σαλταμάρκες είχαν τζέπη στην αριστερή πλευρά.

10. Η πόκλα. Ήταν ένα είδος κοντού πανωφοριού με μακριά μανίκια και είχε φόδρα από μαύρο μάλλινο ύφασμα. Η πόκλα είχε μπροστά κουμπιά και κουμπωνε.

11. Η καπότα. Ήταν κι αυτή κοντό πανωφόρι χωρίς μανίκια και στενό λαιμό. Δεν είχε φόδρα και τσέπες και το χρώμα της ήταν μαύρο.

12. Η γούνα. Ήταν μακριά ή κοντή. Είχε στενό γιακά. Στο εσωτερικό είχε γούνα και τη φορούσαν το χειμώνα. Η μακριά γούνα λεγόταν "μακρογούν" και η κοντή "κοντογούν".

13. Η τάπλα. Είχε σχήμα δίσκου και στόλιζε το κεφάλι. Κατασκευαζόταν από φέσι και είχε στο εσωτερικό της στρόγγυλο έλασμα. Ο γύρος της καλυπτόταν με ένα λεπτό τσίτ' και είχε χρώμα σκούρο κόκκινο, με διάφορα σχέδια (πλουμιά). Στο κάτω μέρος της τάπλας ήταν ραμμένα τούρκα φλουριά. Τα φλουριά ήταν ραμμένα σε μια ή δυο σειρές. Τάπλα φορούσαν τα κορίτσια και οι νεαρές γυναίκες.

14. Η κατζοδέτρα. Ήταν ένα μεγάλο μαντήλι από λευκό πανί ή από πυκνό τούλι. Την κατζοδέτρα την δίπλωναν τριγωνικά και μετά σκέπαζαν το κεφάλι. Η κατζοδέτρα ήταν ένα είδος σημερινού τσεμπεριού και δενόταν μπροστά.

15. Το λετζέκ. Ήταν ένα είδος τσεμπεριού από ειδικό βαμβακερό ύφασμα. Είχε χρώμα κοκκινόκιτρινο με κοκκινωπά κλαδιά. Το λετζέκ που φορούσαν οι γριές και οι χήρες είχε βούλες μαύρες.

16. Το σαλ'. Ήταν μάλλινο ύφασμα τετράγωνο, που σκέπαζε το κεφάλι, τους ώμους και έφτανε ως τη μέση. Σάλι φορούσαν συνήθως οι μεσή-

λικές.

17. Το τσαρκούλ. Ήταν ένα κάλυμμα μεταξωτό που κάλυπτε όλο το σώμα της γυναίκας, από το κεφάλι ως τα πόδια. Το τσαρκούλ είχε άσπρο χρώμα και το φορούσαν τα μεγάλα κορίτσια ή οι νιάπαντρες.

18. Το ζωνάρ. Ήταν μια ζώνη φτιαγμένη από σάλι ή από βαμβακερό ύφασμα και είχε χρώμα γαλάζιο.

19. Τα ορτάρα. Ήταν κάλτσες πλεχτές από νήμα μάλλινο ή βαμβακερό. Κάλτσες υπήρχαν μονόχρωμες και πολύχρωμες.

20. Τα χορότα. Ήταν γάντια πλεχτά από νήμα μάλλινο.

21. Τα τσαρούχα. Ήταν όπως και τα αντρικά.

22. Τα ποσταλά. Ήταν παπούτσια χαμηλότακουνα από δέρμα.

23. Τα ναλία. Ήταν ξύλινα πέδιλα, όπως τα σημερινά τσόκαρα.

Κοσμήματα

1. Η ώρα. Ήταν το ρολόι της τσέπης, που το κρεμούσαν από το λαιμό μ' ένα κορδόνι ή με μια αλυσίδα ή χρυσαφένια και το έβαζαν στην τσέπη του γελέκου. Ρολοί είχαν μόνο οι άντρες. Πολλοί είχαν ρολόγια με καδένα και τα έβαζαν στο μπροστινό μέρος της ζώνης.

2. Τα δαχτυλίδια. Ήταν όπως τα σημερινά και το φορούσαν άντρες και γυναίκες.

3. Τα σκουλαρίκια. Ήταν φτιαγμένα από ασημί ή χρυσό και τα προμηθεύονταν οι γυναίκες από τα πανηγύρια. Τα κορίτσια φορούσαν ψεύτικα σκουλαρίκια.

4. Τα βραχιόλια. Ήταν κρίκοι από κοινό ή πολύτιμο μέταλλο. Τα ψεύτικα βραχιόλια ήταν γιάλινα ή κοκκάλινα και τα φορούσαν τα κοριτσάκια.

5. Το σταυρόν. Το φορούσαν οι γυναίκες στο

Μήνας και γιορτές

ΧΡΙΣΤΙΑΝΑΡΤΣ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΑΡΤΣ (Δεκέμβριος). Ο μήνας πήρε το όνομα Χριστιανάρτς από τη γιορτή των Χριστουγέννων. Για τις τρεις γιορτές του πρώτου δεκαήμερου έλεγαν: «Αε Βαρβάρα φύσα, Αε Σάββα τούφσον, Αε Νικόλα χιόντσον».

Ο μήνας φημιζόταν για τα πολλά χειμωνιάτικα «παρακάθια» (συγκεντρώσεις βραδινές), τότε στο ένα και τότε στο άλλο σπίτι της γειτονιάς. Τη γιορτή του Αγίου Ελευθερίου την τιμούσαν ιδιαίτερα οι έγκυες, για να ελευθερωθούν εύκολα. Όταν μία γυναίκα επισκεφτόταν «έμποδον» (έγκυο) της έλεγε: «Ας σον Αε λευτέρ' έρθα, ο Θεός να ελευθερών' τσε».

Την παραμονή των Χριστουγέννων οι νέοι γύριζαν όλα τα σπίτια της γειτονιάς και έψαλλαν το «Καλήν Εσπέραν Αρχοντες» στην ποντιακή.

Τα μεσάνυχτα ξυπνούσε τον κόσμο ο

γλυκός ήχος των κουδουνιών που χτυπούσε μία παρέα, την οποία όριζε η εκκλησιαστική επιτροπή της ενορίας. Σε κάθε σπίτι μπροστά έλεγε «Εγνεφίς -τεν, σκωθέστεν, η εκκλησία και ο Χριστόν λαλεί σας Χριστιανοί».

Το χριστουγεννιάτικο δέντρο το στόλιζαν συνήθως τα παιδιά του σχολείου με ξηρούς καρπούς και με ζωγραφιές γύρω από τη γέννηση.

Ανήμερα των Χριστουγέννων όλη η οικογένεια καθόταν στο τραπέζι.

Είχαν μεγάλη λαχτάρα για το χριστουγεννιάτικο τραπέζι. Σαράντα ημέρες νήσειαν αυστηρά, ακόμη και οι άρρωστοι. «Ντο έεις και θα τρως; Η νεστεία άλλον καλλίον λαρών». «Γιατί ναντζιρίσ' ο γουρζουλάς εσέβεσε;». Μετά από το τραπέζι άρχιζαν τις επισκέψεις. Σε κάθε επίσκεψη έδιναν την ευχή: «Σ' έτη πολλά και να βοηθά και από καιρού πα».

Νεκρικά

Οι δοξασίες των Ποντίων για το θάνατο είναι κράμα αρχαίων παραδόσεων και χριστιανικής αντίληψης.

Αναπτύχθηκε μέσα στους αιώνες ένα μεγάλο πλήθος, από έθιμα και δεισιδαιμονίες που δείχνει τον πόνο, την ευλάβεια, το σεβασμό και την αγάπη για τον απερχόμενο στην άλλη ζωή. Πίστευαν ότι ο νεκρός - έστω και αόρατα - εξακολουθούσε να έχει κάποιο δεσμό με τους ζωντανούς. Έτσι εξηγείται η πίστη και η ευλαβική τήρηση κάθε έθιμου, που είχε σχέση με το νεκρό και την ψυχή του.

Θεωρούσαν το θάνατο θέλημα Θεού. Η πρώτη φροντίδα, μόλις καταλάβαιναν ότι ο ασθενής δεν είχε ελπίδα να ζήσει, ήταν να καλέσουν ιερέα, για να κοινωνήσει. Ακόμη καλούσαν όλους τους συγγενείς για να τους δώσει ο ετοιμοθάνατος την ευχή του. «Να έχετε την ευχή μ'» μετά τους έλεγε τις τελευταίες του επιθυμίες, ενώ οι συγγενείς του φιλούσαν το χέρι. Ζητούσαν αλληλοσυγχώρηση. «Συγχώρα με κι ο θεόν να σχωρά σε» ήταν τα τελευταία λόγια. Οι δίκαιοι πέθαιναν ήσυχα, ενώ οι αμαρτωλοί «εχουρχούριζαν» πολλές μέρες.

Μόλις ξεψυχούσε, άνοιγαν τις πόρτες και τα παράθυρα, για να μπορέσει ελεύθερα η ψυχή του νεκρού να πάει «σον ουρανό». Η καμπάνα της εκκλησίας χτυπούσε «θανατικά» και όλοι οι κάτοικοι της ενορίας πήγαιναν στο σπίτι του νεκρού, για να τον χαιρετί-

σουν. Οι ηλικιωμένες γυναίκες έκλειναν τα μάτια και το στόμα του νεκρού και έπειτα του έβαζαν καθαρά ρούχα, καινούργια παπούτσια ή παντόφλες και του σταύρωναν τα χέρια. Τα νεκρικά ρούχα οι γέροι και οι γριές τα είχαν έτοιμα από νωρίτερα και τα φύλαγαν σε μπόγο. Αν ο πεθαμένος ήταν νιόπαντρος, τον έντυναν με τα γαμπριάτικα ρούχα κι αν ήταν νιόπαντρη με τα νυφικά της.

Το λείψανο «το εμόναζαν» (το ξημέρωναν) κυρίως γριές και γέροι. Συγγενείς επίσης κατασκεύαζαν «την κούπαν» (φέρετρο) και ετοιμάζαν «τα κοκκία» (κόλλυβα) και «τα λαβάσια» (λαγάνες). Όταν έφτανε η ώρα «να σκάνε τον αποθαμμένο», έφτανε στο σπίτι ο παπός, ο ψάλτης και ο κληρικός. Με την εμφάνισή τους δυνάμωνε ο θρήνος. Το φέρετρο το μετέφεραν στα χέρια οι άντρες ως την εκκλησία. Αποτελούσε τιμητική υποχρέωση να μεταφερθεί ο νεκρός στα χέρια. Οι νοικοκυρές την ώρα που περνούσε η κηδεία έκλειναν πόρτες και παράθυρα «να μη εμπαιν' απέσ' ο Χάρον».

Η ταφή ακολουθούσε τη σημερινή διαδικασία. Στο Νεκροταφείο μοίραζαν «τα κοκκία» και τα «λαβάσια». Στο σπίτι οι πονεμένοι ταΐζαν όλους τους επισκέπτες. Συνηθισμένα φαγητά σε τέτοιες ώρες ήταν σούπα από φασόλια ή πατάτες «τανωμένον σιρβάν», μπλιγούρι, πιλάφι κ.α.

Επί σαράντα μέρες οι πενθούντες δέχονταν στο σπίτι τους επισκέψεις «χατήρ έπαρμαν», ό-

πως τις έλεγαν. Οι επισκέψεις αυτές, που είχαν σκοπό να παρηγορήσουν τους πονεμένους συνοδεύονταν με δώρα. Τέτοια ήταν διάφορα ποτά ή φαγώσιμα.

Επίσης, επί σαράντα μέρες στο δωμάτιο που ξεψύχησε ο νεκρός, άναβαν καντήλι. Οι γυναίκες από την πρώτη στιγμή του θανάτου ντύνονταν στα μαύρα.

Οι άντρες έμεναν αζύριοι, ακούρευτοι και δεν πήγαιναν σε γάμους, γιορτές και διασκεδάσεις. Είχαν τακτικά μηλόμυρα τα Τρίμερα, τα Εννεάμερα, τα Σαράντα, τα Εξάμηνα και το Χρονακόν. Σ' όλη τη διάρκεια του πένθους και μετά έκαναν ελεημοσύνες «για την ψυχή του αποθαμμένου» (για την ψυχή του πεθαμένου).

Τον όρκο στους νεκρούς τον απέφευγαν από σεβασμό και ευλάβεια. Μόνο σε περιπτώσεις μεγάλης ανάγκης αναγκάζονταν να τον δώσουν «Ορκίσκουμαι' σα στούδα τη κυρού μ' - τη μάνας - ι - μ'». Ήταν για τον Πόντιο ο όρκος αυτός ο πιο βαρύς και ο πιο φρικτός.

Πολλές φορές από μίσος, από έχθρα ή από διάφορες άλλες αιτίες έβριζαν τους νεκρούς, αν και το θεωρούσαν μεγάλη απρέπεια. «Να μη λύετα!» (να μην λυώσαι), «Να μη αναπέτα!» (να μην αναπαθεί!) κ.α.

Στις περιπτώσεις που αισθάνονταν ευγνωμοσύνη για τον πεθαμένο, έδιναν τις ευχές: «Νασκουντουλίζ' ο τόπος ατ'» (να μοσκοβολήσει ο τόπος του), «Ν' αγιάζ' ο ψόπον ατ'» (ν' αγιάσει η ψυχούλα του) κ.α.

Παιδικά παιχνίδια στον Πόντο

Στον Πόντο παιζόνταν όλα τα γνωστά παιδικά παιχνίδια της Ελλάδας. Παραλλαγές μικρές υπήρχαν και αυτές μόνο σε ορισμένα.

Η μόνη διαφορά που

υπήρχε ήταν η ονομασία του παιχνιδιού. Τα παιχνίδια, όπως και σήμερα, παιζόνταν στις αυλές, στις πλατείες, στα χωράφια και στους βοσκοτόπους. Το χειμώνα τους υπαίθριους χώρους αντικαθιστούσαν τα σπίτια και οι μάντρες. Στα ομαδικά παιχνίδια πάντα όριζαν αρχηγό. Οι ομάδες λέγονταν «αλαία». Για τα μέλη της νικημένης ομάδας έβγαζαν διάφορες ποινές όπως, την ίππευση (κάλκεμαν), το μαστίγωμα (λοριαμαν), την απομίμηση της φωνής κάποιου ζώου, το τρέξιμο σε ανηφοριά κ.α. Το πρωτόκολλο του παιχνιδιού απαιτούσε ειλικρίνεια και όποιος δεν συμμορφωνόταν με αυτό «έβγαίνε» από το παιχνίδι. Το ζαβολιάρη (τζουχούζ) τον απέφευγαν για συμπαίκτη.

Τα πιο γνωστά παιχνίδια ήταν: Τ' άλογα (αλογάκια), η ταπισιένα (γλύστρα), η γαϊδριτίσα (καμελίτσα), η σαπάνταση

(σφεντόνες), η φουστραγγάλα (γίς τακλαοί), το χοτίκ (γκέλα), η μεμέ (μάνα), το κεστικιάρτς (πιτλουρμπί), η τσαλτικά (τσέλιτς), τα τσαμνίκια, το κόρτσικα (τυφλόμυγα), το κοτς (κουτσό), τ' ασίχα (κόδισια), η τάμα (τριώτα), τ' άψιμον (σκραβάκια), τα λίντσα (πετραδάκια - πεπτιτόβολα), το σκοκινίνι (σχοινάκι), ο γάντσιρον (χορταερός), τα κούκλας (κούκλες), η ποπαδία (το γνωστό πλουμιστό έντομο με τις φράσεις: «ποπαδία, ποπαδία έβγαλ' τον βρακί σ' και πουρλάεψον»), οι κολοτούμπες.

Ακόμη τα παιδιά κατασκεύαζαν και διάφορα παιχνίδια, όπως σφυρίχτες από λάσπη (τσαρομούρ), φλογέρες, λύρες, τόξα κ.α.

Αγωνίσματα είχαν το τσιουρούτ (τρέξιμο), το πάλεμαν (πάλη), το λάγκεμαν (άλμα), το νισάν (βολή), την ισορροπία την άρση βαρών κ.α.